

Helt vilt prosjekt: Flybåren settefisk

NORGES
GRUNDIGSTE
TEST

Det beste
ullundertøyet

Villmarksliv

• JAKT • SPORTSFISKE • FRILUFTSLIV

WWW.VILLMARKSLIV.NO

11-2025 Kr 119

HVALSAFARI

Tett på havets kjemper

Høstfiske

etter grom ørret

STOR
GUIDE

Hold varmen

når kulda setter inn

FRILUFT

Finnmarksviddas
legendariske fjellstuer

Gjenoppliver
tørrlagt innsjø

VILLREIN
UNDER PRESS

KAMPANJE!

Nå kan du spille dine gamle LP'er, CD'er og kassetter!

KJØP DEN ORIGINALE **V** VAGNER PREMIUM
Retro 7-i-1 STEREO MUSIKKSENTER
NOSTALGISK UTENPÅ - HIGH TECH INNI
DAB+ / FM RADIO + PLATESPILLER + KASSETTSPILLER + CD + USB + BLUETOOTH

-35%

**SPAR
1503,-**

VAGNER 940 PREMIUM
SORT

VAGNER PREMIUM 940

- DAB+ AM/FM radio med vakker stereoklang
- Bluetooth for å spille av lydfiler fra smarttelefon og nettbrett
- Platespiller, hastigheter 33, 45, 78 (steinkaker) runder/min.
- Kassettpiller • CD-spiller for audio-CD og Mp3-CD
- USB-inngang for avspilling og lagring av musikk fra radio, plate, CD, kassett, mp3 og Bluetooth
- Integrerte stereohøytalere 2 x 10 watt RMS (2 x 80 watt PMPO)
- Equalizer med 5 forskjellige lydmuligheter
- Eksterne avspillingsenheter kan tilkobles
- Tilkobling for eksterne høyttalere (forsterker påkrevd)
- Hodetelefontilkobling • Fjernkontroll
- Norsk bruksanvisning • Kabinett i solid eikefiner
- Dimensjoner (b/d/h): 51 x 35 x 22 (51 åpen) cm

DAB+
Digital Audio Broadcasting

Bluetooth™

VÅR BESTSELGER!

VAGNER 940 PREMIUM:	4 195,-
EKSTRA STIFT:	99,-
	4 294,-
-35%	1 503,-
KAMPANJEPRIS:	2 790,-

VAGNER 940 PREMIUM
BRUN

Klarna.

Enkel bestilling - rask levering Telefon: 69 39 90 40 - www.postshop.no

Villmarksliv

Ansvarelig redaktør: Axel Walø
Redaktør: Alexander Øysta
alexander.oysta@egmont.com
Produksjonskoordinator:
Ingunn Elise Kristiansen

Kundeservice:

På minsider.egmont.no
kan du enkelt
se på og administrere
ditt abonnement.

Bli abonnent på:
bladkiosken.no

Tlf. hverdager 08-16: 22 58 56 70

E-post: abo-villmarksliv@egmont.com

Fint om du har ditt kundennummer klart
ved henvendelse til oss.

Villmarksliv
abonnementsservice
Pb. 4980, Nydalen
0441 Oslo

Egmont Publishing
Villmarksliv
P.b. 4980, Nydalen
0441 OSLO

Abonnementspriser:

1 år ordinært
abonnement: kr 865
Gullabonnement:
kr 12 utgaver: kr 973
24 utgaver: kr 1622
(pristillegg utenfor Norden)
Abonnementet løper
til det blir oppsagt.

Besøksadresse:

Nydalsveien 12A
Nydalen, Oslo

Annonse

Salgssjef: Christian Dannevig tlf.: 90 40 92 89
christian@ad-venture.no

Markedsansvarlig: Anne-Marie Røren
anne.marie.roren@egmont.com

Stoff i bladet kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og med kildehenvisning. Villmarksliv tar intet ansvar for originalbilder/artikler som ikke er bestilt. Utgivelse av stoff i Villmarksliv skjer bare i henhold til våre generelle vilkår for rettigheter til stoff. Dette gjelder både for stoff som honoreres og for stoff som ikke honoreres. Vi forbeholder oss blant annet retten til å lagre og utgi stoffet i elektronisk form fra vårt redaksjonsarkiv eller andre databaser som vi har avtale med, herunder å utgi stoffet via internett. Innsendere av stoff kan, etter spesiell avtale med oss, i hvert enkelt tilfelle, reservere seg mot at deres stoff distribueres til våre kunder fra det elektroniske arkivet. Egmont Publishing er en del av Egmont. Egmont er et av Nordens største mediekonserner med 6300 ansatte og aktivitet i 30 land. Vi er en stiftelse og Egmont Fondet deler årlig ut over 90 millioner kroner til et bedre liv for barn og unge. Vårt motto We bring stories to life – har sterke publisistiske verdier. Vi står bak mer enn 700 magasiner, tegneserier, Klikk.no, TV 2, Nordisk Film, kinodrift, samt flere deleide selskaper.

story
house
EGMONT

Trykk:
Egmont
Printing Service
ISSN: 0332-7442

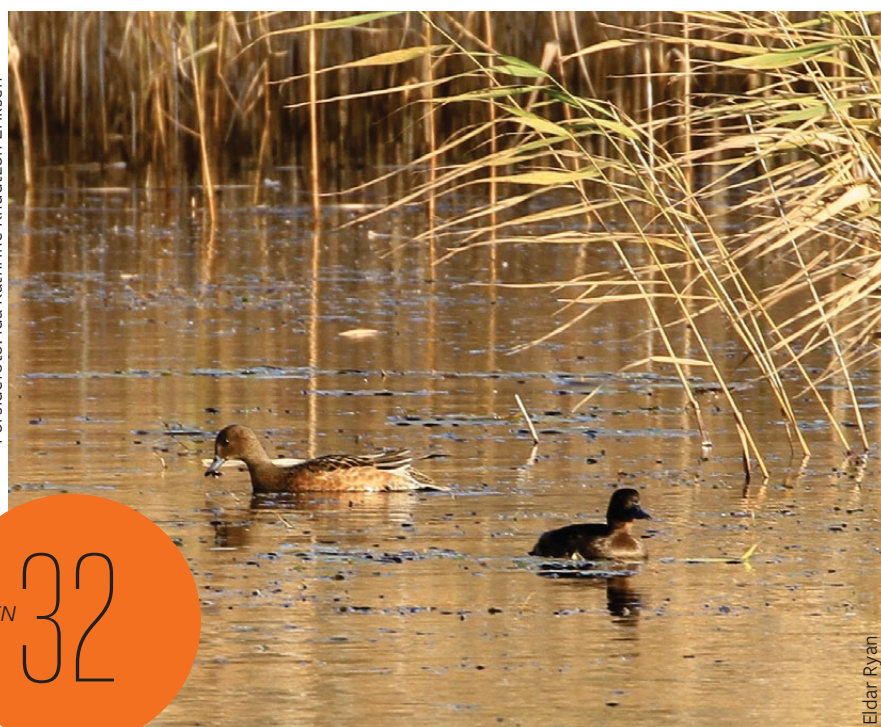

DETTE ER OSS!

Vi i Villmarksliv er lidenskapelig opptatt av friluftsliv, norsk natur, fiske og jakt. Vi tror på en bærekraftig bruk av naturen rundt oss, og vi ønsker at våre etterkommere også skal kunne glede seg over den norske friluftstradisjonen. I hver utgave gjør vi vårt beste for å speile de rike mulighetene for aktivt friluftsliv i Norge.

Forsidefoto: Ida Kathrine Knudtzon Eriksen

Eidar Ryan

LES SAKEN
PÅ SIDE

32

Vern om våtmarkene

Rusasetvatnet var tørket opp. Et tilholdssted for fugl, fisk, insekter og planter var blitt borte, på samme måte som en rekke andre av våre sårbare våtmarker. Så var det noen som ville gi naturen en ny sjanse – og i dag glitrer vatnet igjen, fullt av liv.

Historien om Rusasetvatnet er en påminnelse om hva vi mister når våtmarkene våre tørkes ut, men også om hva vi kan vinne tilbake når vi tar oss sammen. Norge har i dag 63 Ramsar-områder – våtmarker som gjennom Ramsar-konvensjonen har fått status som spesielt viktige i et internasjonalt perspektiv. En naturtype vi har ødelagt store deler av de siste hundre årene, og hvor presset fortsatt er sterkt.

Våtmarkene er blant naturens mest verdifulle økosystemer. De demper flom, lagrer karbon og gir leveområder til et mylder av arter. De er selve grunnmuren for trekkfuglene som forbinder Norge med Arktis, Afrika og Asia. Når slike områder forsvinner, rakner ikke bare et lokalt stykke natur – vi bryter opp i en global livsnerve.

Restaureringen av Rusasetvatnet viser at det nytter. Med vilje, kunnskap og samarbeid kan naturen komme tilbake. Men det krever at vi tar Ramsar-områdene på alvor – ikke bare som fine navn på et kart, men som forpliktelser vi lever opp til.

Redaksjonen

REDAKSJONSSJEF:

Mats Ulshagen
mats.ulshagen@egmont.com

tlf.: 911 81 491

REDIGERER:

Espen Sørby
espen.sorby@egmont.com

ART DIRECTOR:

Runhild Elgaaen
runhild.elgaaen@egmont.com

REPORTER:

Peter Nagy
peter.nagy@egmont.com

10
HISTORISKE
SPOR

32
RUSASETVATNET

FRILUFTSLIV

- 10 **Finnmarks historiske fjellstuer**
På sporet av gamle ferdselsårer
- 26 **Når kulda setter inn**
Slik får du igjen varmen i kroppen

NATUR OG DYRELIV

- 22 **Havets giganter**
Til havs med knølhval og spekkhoggere
- 32 **Naturen slo tilbake**
Restaureringen av Rusasetvatnet
- 70 **Stort press på utsatte dyr**
Villreinens kamp for tilværelsen

70
TETT PÅ
VILLREINEN

SPORTSFISKE

- 16 Høstlige gleder**
Jakt på gromørret og skogens gull
- 52 Det røde gullet**
Ørreten i Junkerdalen Nasjonalpark
- 64 Historisk fiskeutsetting**
Flydropp av dvergglaksunger

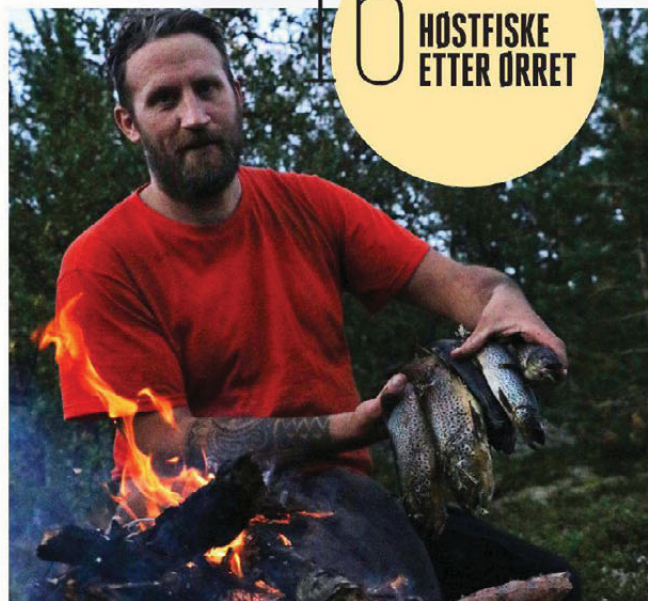
JAKT

- 58 Høstens vakreste eventyr**
Rypejakt i Kautokeino

TESTER OG UTSTYR

- 38 Magisk merino**
Guide til det beste ullundertøyet
- 46 Småtester**
Knesokker, skalljakke og turbukse
- 48 Fiskeutstyr**
Laksepakk, fluespinner og helårstelt
- 49 Turutstyr**
Fiskebok, islender og blåserør til bål
- 50 Rimelig utstyr**
Ispigger, fjellduk og hodelykt

38 STORTEST: ULLUNDERTØY

16 HØSTFISKE ETTER ØRRET

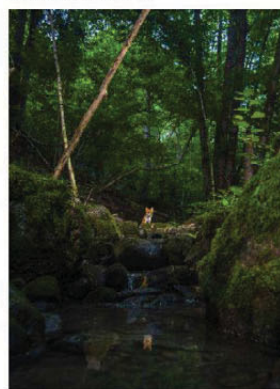

58

FAMILIEN PÅ JAKT

74

MIKKEL REV

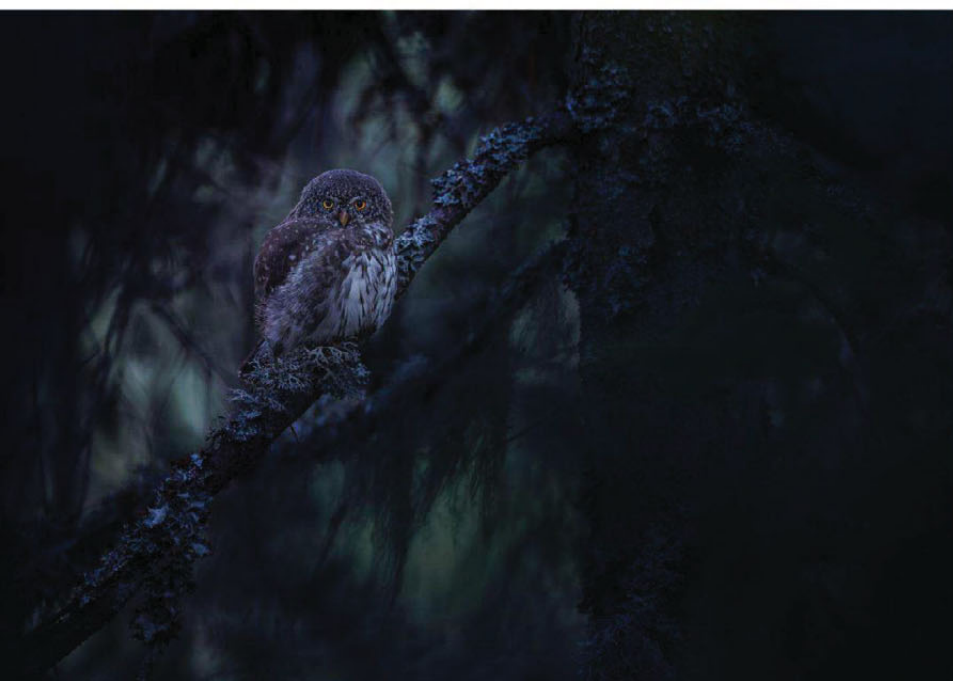

FASTE SIDER

- 3 Leder
- 6 Blinkskudd
- 8 Villmarksnytt
- 37 Månedens topptur
- 74 NM i naturfoto
- 80 Vilt og viten
- 82 Skråblikk

SISTE SOLGLØTT: Spurveugla viser seg gjerne rett før solnedgang – og denne poserte i de siste solstråler for fotografen.

UGLE I MÅNESKINN: Plutselig satt den der – perfekt i silhuett

KAMUFLASJE: Spurveugla er godt kamuflert i den mørke gammelskogen.

SPURVEUGLA MOT FULLMÅNEN

Spurveugla er den minste av ugleartene vi har i Norge – og en favoritt å fotografere. Spurveugla er imidlertid bare på størrelse med en dompapp, og kan derfor være krevende å oppdage i terrenget.

Tekst og foto:
Knut Erik Alnæs

Ugler er fascinerende. Lydløse smånagerspecialister. Forberedelser er derfor nøkkelen for et møte med vår minste ugle.

Fullmåne og ugler er alltid spennende. En klar høstdag i oktober dro jeg derfor ut i nærområdet der jeg visste det hadde blitt sett en spurveugle. Skulle det lykkes å fotografere den mot

fullmånen? Det er mye som skal klaffe – spurveugla må sitte helt perfekt akkurat når månen er i riktig posisjon på himmelen. Akkurat når månen kommer over horisonten spiller jeg av et par lokkelyder – og plutselig sitter spurveugla der. Helt perfekt mot månen. Jeg rekker akkurat å fyre av en bildeserie før ugla er borte.

46

dyr fra istiden for 75 000 år siden ble funnet i en grotte i Kjøpsvik i Narvik. Forskerne påviste 23 fuglearter, 13 pattedyr og ti fiskearter; Ender, alkefugler, trane, ravn, fjellrype, fjellrev, hare, reinsdyr og isbjørn, hvalross og sel. Fra havet: Blåhval og nise, torsk, uer og hyse, skriver ABC Nyheter.

Makabre funn av død villrein. I 2024 fant forskningsbedriften Salt restene av 20 reinsdyr som mistet livet etter å ha satt seg fast i fiskeredskeer langs kysten på Svalbard. I 2025 har de i skrivende stund funnet 19 døde reinsdyr. De har funnet et dødt reinsdyr per 3,5 kilometer kystlinje. Svalbard har ei kystlinje på flere tusen kilometer, skriver NRK.

Christen Roghård

FRA SKOG TIL SKJERM

Det er ingen bombe, men en studie viser at barn leker mindre i skogen enn før. De glaner heller i en skjerm.

Vi som var barn før mobiltelefonen kom, var heldige. Vi lekte med hverandre utendørs. Vi spilte kanonball, lagde slenghuske, gikk på slang, og spikket pil og bue og lekte cowboy og indianer i skogen etter å ha lest Sølvpilen. Foreldrene våre visste ikke hvor vi var, og noen ganger slo vi oss så blodet rant. For en herlig tid.

En ny studie fra Norsk institutt for naturforskning (NINA) viser nå at barns ferdsel i skog, mark og grøntområder har gått betydelig ned de siste ti årene.

For ti år siden lekte halvparten av norske skolebarn i skogen eller andre naturområder minst en gang i uka. Nå har mye av denne leken flyttet seg innendørs, og til tilrettelagte uteområder. Og bare tre av ti oppgir at barna leker fritt i naturen.

– Samfunnet har endret seg, og barns møte med naturen er ikke lenger en like selvsagt del av hverdagen som før. Lek og opphold i naturområder taper terreng til skjermbruk, skolearbeid og organiserte fritidsaktiviteter. Når barns naturkontakt svekkes, kan det også svekke forståelsen av naturens verdi og viljen til å ta vare på den, sier forsker Vegard Gundersen i NINA, hovedforfatter av den nylig publiserte studien.

Foreldre trekker fram mangel på lekekamerater, dårlig vær og sin egen travle hverdag som årsaker til at barna er mindre ute i naturen.

– De fleste barn i Norge har gode naturområder i nærheten, men barna har ikke tid eller motivasjon til å bruke dem, sier forsker Berit Köhler i NINA, medforfatter i studien.

NATURENS KLATRESTATIV: Alle unger burde prøve å klatre i trær.

MOTORFERDSEL
KARTLEGGES

Miljødirektoratet har startet et prosjekt hvor KI blir brukt til å analysere kjørespor fra fly- og dronebilder. Teknologien skal bidra til å avdekke skader, følge utviklingen og sette inn tiltak. Statens naturoppsyn (SNO) ser et økende antall ødeleggelser fra ATV-er, motorsykler, bobiler og andre kjøretøy i utmark, som skog, fjell og myr. Sporene er ofte knyttet til jakt, turisme og friluftsliv. Antallet registrerte ATV-er i Norge har mer enn doblet seg på ti år. I 2024 var det registrert 103 987 ATV-er, mot 44 774 i 2014.

– Utviklingen innen motorferdsel bidrar til at flere naturområder blir tilgjengelige. Heldigvis har vi teknologi som kan hjelpe oss til å sette inn tiltak for å begrense skadeomfanget, sier avdelingsdirektør ved Land- og friluftsavdelinga i Miljødirektoratet, Ivar Myklebust.

Bjørn Brendbakken

fjellrevvalper på avlsstasjonen på Sæterfjellet ble nylig vaksinert av et team fra NINA. Vaksinen skal gjøre den utrydningstruede arten mer motstandsdyktig mot valpesyke, smittsom leverbetennelse og parvovirus, slik at flest mulig overlever oppveksten. Det er den mest sårbare perioden i livene deres, skriver NINA.

Visesang mot vindkraft. Kjell-Harald Myrseth – kjent reporter i Villmarksliv – har skrevet en protestviser mot utbygging av vindkraft på Strupfjellet. Sangen heter «Omasvárri», som er det samiske navnet på nettopp Strup-fjellet, og du finner sangen på Spotify. Myrseth synger og spiller gitar på utgivelsen.

FUGLEBÆSJ I HODET

Jeg opplevde flere ganger at en måke bæsjet meg midt i planeten da jeg hadde en stor krøllete høysåte på hodet. Jeg antok at håret hadde skylda.

Fugler skiter jo ikke i eget reir, men mitt reir var ok, tenkte jeg. Kanskje jeg tok feil.

– Fugler bæsjer normalt ikke i håret ditt med vilje, med unntak av gråtroster, som kan bruke avføring som forsvarsvåpen. Gråtroster sikter målrettet på farer som mennesker og rovdyr når de forsvare reirene sine, hevdet zoolog Roar Solheim ved Universitetet i Agder nylig til NRK Sørlandet.

Han forklarte at gråtroster som hekker i kolonier kan stupe mot potensielle farer og målrettet sikte inn bæsjen mot fredsforstyrrelsen. Men det hevdes fra annet hold at måker (bildet) har lignende atferd.

Mariann Olsen

Generalsekretær Kjetil Solbakken i Birdlife Norge hevdet i et intervju med NRK for noen år siden at også måkene sikter på oss når de skal bæsje.

– Det er en del av strategien med å prøve å skremme vekk folk for at de skal beskytte ungene sine, sa Solbakken. Kanskje hadde jeg rett likevel.

MINI-TEST:

KVIKK KULE

Norges tursjokolade har kommet i ny versjon, men er det nødvendig å tukle med originalen? Nykomlingen består av biter med hint av salt, ifølge posen. Bitene var overraskende små og noe hint av salt kjente jeg ikke. Nykomlingen smaker mer av sjokolade og mindre av kjeks enn originalen, men innholdet er det samme i de to. Jeg tar med originalen på neste tur.

Kalender

1. NOVEMBER

Jaktstart på ekorn og mår i hele landet.

5. NOVEMBER

Fullmåne.

9. NOVEMBER

Farsdag.

5. DESEMBER

Villmarksliv nr. 12 i salg.

PODKAST

HØSTØRRETENS HEMMELIGHETER

Om høsten forbereder ørreten seg til gyting og blir mer aktiv i jakten på næring. Dag Kjelsaas tipser deg om hvordan du lurar den på kroken.

FJELLSTUENE PÅ FINNMARKSVIDDA

LANGS GAMLE FERDSELSÅRER

Ferdse på Finnmarksvidda har lange tradisjoner. Vi følger i historiske fot- og sledespor til ulike reisende når vi ferdes mellom de legendariske fjellstuene!

Tekst: Inger W. Krempig Foto: Lars H. Krempig

Finnmarksvidda breier seg ut mellom Gaissene i nordøst, finskegrensa i sør og mot Troms i vest. Dette er et enormt naturområde der landskapet veksler mellom våtmark, bjørkeskog, vierkratt, bølgende vidder og snaufjell. Vassdragene inneholder både småbekker, buktende elver, mange mindre vann og flere store innsjøer.

En sommertur over vidda i mid-

nattssol gir helt andre opplevelser enn en skitur i gnistrende kuldegrader. Bli med på et lite streif gjennom det vakre viddelandskapet der fjellstuene har vært faste ankerpunkt for ulike reisende gjennom århundrer.

HISTORISK SUS

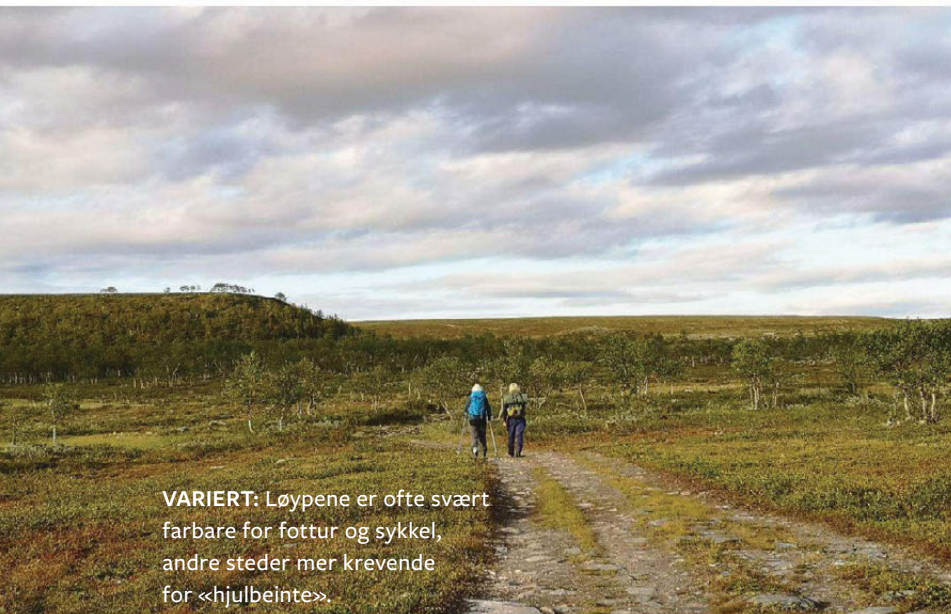
På midten av 1800-tallet økte «øvrighet» ferdsel på vidda. Da var ikke veinettet i Finnmark utbygd

FJELLSTUER: På vei ut fra Jotka fjellstue. Nå venter en lang ferd over til Mollisjok.

slik vi kjenner det i dag. Ferdsel mellom bosettingene fra kyst til innland foregikk derfor sommerstid til fots og etter hvert med hest og kjerre. Vinterstid gikk ferden på ski eller med rein og slede – etter hvert også hest.

For å sikre at statens embetsmenn hadde et sted å bo underveis på sine ærender rundt om i fylket, opprettet den norske stat derfor et nettverk av fjellstuer i Finnmark. Avstanden

>>>

VARIERT: Løypene er ofte svært farbare for fottur og sykkel, andre steder mer krevende for «hjulbeinte»

> ADKOMST

Turer mellom fjellstuene starter gjerne i Alta. Opp til startpunkt på vidda må man gå i turløype eller kjøre/bestille privat transport langs Stillaveien til Tutteberget (se tips om nettsider). Derfra er det sommerstid 5 km på traktorvei (noe stigning) til Jotka fjellstue. Vinterstid går ruta 4 km på scooterløype over vannene. Fjellstua tilbyr henting med båt/scooter. Det er også mulig å fly til Lakselv og ta buss til Karasjok og videre til Ássebákti, 14 km fra Karasjok. Herfra går ruta 17 km slakt oppover på kjerrevei til Ravnastua. Mollisjok fjellstue ligger mellom Jotka og Ravnastua – 34 km fra Jotka og 25 km fra Ravnastua. Vær obs på at veien mot Tutteberget er stengt fra 1/5–15/6 og fra 1/10–30/11 av hensyn til reindrifta.

PADLETUR: Fjellstuene har ulike tilbud som kano, båt, hundekjøring, fiske- tur, badstue og stamp.

> FISKE OG JAKT

Turen langs de gamle ferdsels-årene på Finnmarksvidda, byr på gode muligheter for fiske både sommer og vinter. Oppsitterne på fjellstua deler nok gode tips for fiskevann og hvilken sluk, flue eller agn som er lurt å bruke på de ulike vannene. Det er både røye og ørret samt ulike hvitfisk å lure på kroken. Det er mulig å få særdeles storvokst fangst! Hvis vannet starter med råvdu så indikerer det samiske navnet at røya finnes her. Tilsvarende er dápmot ørret, čuovža/čálat sik og hávga gjedde. Fjellstuene er populære som utgangspunkt for jaktstart den 10. september. Informasjon om småviltjakta finnes på www.fefo.no mens fiskekort/jaktkort kjøpes på www.natureit.no

SYKKELTUR: En fornøyd gjeng syklistar på Mollisjok fjellstue. Vidda kan krysses på mange måter.

mellom dem ble ca. 25–30 km. På det meste hadde staten mer enn 40 slike fjellstuer for embetsmenn og andre reisende spredt rundt i fylket.

NÅVÆRENDE FJELLSTUER

Brenningen av Finnmark da krigen gikk mot slutten, og utbyggingen av veinettet, hadde stor innvirkning på fjellstuene. Noen forsvant, mens andre ble bygget større.

Av de gjenværende fjellstuene er de fleste i privat eie, mens Jotka fjellstue i Alta og Mollisjok og Ravnastua fjellstuer i Karasjok fremdeles tilhører Staten. Disse fjellstuene ligger langs den gamle ferdselsåren mellom Alta og Karasjok.

Her sørger oppsittere for at det alltid skal være mulig å finne seg en overnattingsplass for dem som ferdes på vidda. Jobben som oppsitter er gjerne nedarvet i generasjoner. Det anbefales å booke plass på forhånd

SKITT FISKE:

Det er gode muligheter for flotte fiskepauser på turen mellom fjellstuene.

– spesielt i høysesongen i mars–april og under jakta i september.

TRIVELIG PÅ JOTKA

På Jotka er det alltid liv og røre. Her møtes både skituristen, rypejegeren, scooterkjøreren og hundekjøreren over en kopp kaffe inne i den varme stua. Noen er på dagstur mens andre er på flere dagers tur over vidda. Også dronning Sonja har fått nyte gjestfriheten og den gode stemningen her.

Jotka ligger fint til på eidet mellom to vann. Her er det ofte fersk fisk på menyen. Fjellstua ble ikke brent under krigen, men dagens hovedbygg er oppført på starten av 50-tallet.

SANSELIGE MOLLISJOK

Mollisjok fjellstue ligger ved elva Mollešjohka sør for den store innsjøen Iešjávri. Vi lar sitater fra fjellstuas egen nettside fortelle hva dette stedet rommer:

Fra ydmyke røtter har vi vokst til å bli et fristed for eventyrere, som gir en oase av varme og komfort midt i naturen. For hvert skritt du tar, vil du føle energien til fjellene løpe gjennom blodårene dine.

Og skrittene du må ta inn til Mollisjok er mange. På barmark er det 34 km kjerrevei på vestsiden av Iešjávri. Denne er mulig å sykle. Om vinteren følger du 32 km merket scooterløype som blant annet går over selve Iešjávri. Dette er kjent for å være et svært værhardt område.

«PARKERING» PÅ RAVNASTUA

Etappen videre til Ravnastua er på 25 km kjerrevei i relativt åpent videlandskap. Vinterstid er «Hundevidda» et parti mange hundekjørere er spent på under Finnmarksløpet. Både fordi området er værhardt og fordi mange har opplevd den fryktede «parkeringen» her på vei mot

mål i Alta. Dette er et fenomen der hundene plutselig mister lysten til å dra videre. Ravnastua med sin vakre beliggenhet, spesielle atmosfære og muligheter for autentiske opplevelser kan gi en annen form for «parke-ring» for turfolk.

Det er også mulighet for å bøye turen fra Jotka fjellstue ned til den private fjellstuen Nedre Mollisjok og derfra ta den 18 km lange turen til Suossjavri fjellstue, som ligger langs riksveien mellom Kautokeino og Karasjok. Ut fra Nedre Mollisjok kjøres det iblant skispor.

Også andre steder i Finnmark er

det fjellstuer i privat eie. De fleste ligger langs bilvei.

VÆR RUSTET FOR UVÆR

Nordlysnetter og glitrende vinterdager med myke snøtepper og rimkledd fjellbjørk. Det er Finnmarksvidda på sitt vakreste.

En skitur langs merket løype over vidda på slike dager er som å gå i et postkort. Jeg har selv møtt turgåere på vei til trerettens middag på fjellstuene med tynn bekledning og minimalt av oppakning. Jeg har også selv møtt Kong Vinter i stormende humør i det åpne viddelandskapet.

VAKKERT: En tur mellom fjellstuene på Finnmarksvidda gir sterke naturopplevelser.

Da duger en liten dagstursekk svært dårlig. Husk derfor å alltid være utstyrt for uvær. Vindsekk, underlag, spade, navigeringsutstyr, stormbriller, varmt yttertøy, votter og ekstra mat og drikke er en nødvendighet.

Det er svært varierende dekning i området. Bekjente har opplevd at det var umulig å få hjelp fra verken politi eller Røde Kors da uværet sto på som verst.

VIS HENSYN

I store deler av året kan du møte rein langs ruta mellom fjellstuene. Spesielt om høsten og våren vil store flokker

beite i området mens de er på trekk mellom sommer- og vinterbeiter.

I disse periodene, og under kalving, er reinen spesielt sårbar for forstyrrelser. Utvis derfor hensyn ved all ferdsel, spesielt om du har hund med på turen. Reinen kan reagere på ferten av hund selv på lang avstand. På reinfakta.no kan du få flere råd for ferdsel i reinbeiteland.

I våtmarksområdene er det også et rikt fugleliv. Unngå forstyrrelser i den sårbare hekketiden.

KULTUROPPLEVELSER

En tur mellom fjellstueene og langs

de gamle postrutene gir gode muligheter for en kulturell opplevelsedimensjon på turen. Både spor i terrenget og kartbladet med et stort antall nordsamiske navn, vitner om en rik kulturhistorie med lang tids bruk.

De fleste kart har forklaringer på betydningen av de vanligste samiske endelsene. Mange slike navn beskriver terreng og naturbruk på en mer utdypende måte enn norsk.

Dersom du ønsker en organisert tur over vidda anbefaler vi å bruke lokale operatører med god kjennskap til kultur og natur i området.

> NYTTIGE NETTSTEDER

DNT om ulike ruter: www.dnt.no/dnt-der-du-er/alta-og-omegn-turlag/aktuelt/utforsk-finnmarksvidda/

Jotka fjellstue: jotka.no

Mollisjok fjellstue: www.mollisjok.no

Ravnastua: ravnastua.no/

Nedre Mollisjok fjellstue: www.mollisjok.com

Šuoššjávri fjellstue: www.facebook.com/Suossjavrilodge

Busselskapet Snelandia: snelandia.no

Kart: www.kartbutikken.no og kartene Øvre Stabbursdalen, Máze og Kárášjohka

Lokale tilbydere av turer over vidda med ski, sykkel, hundespann, til fots:

www.glodexplorer.no, www.altaturer.no, trastioetrine.no, northxp.no, www.aeventyr.no med flere. Noen av disse tilbyr også skyss/leie av utstyr.

> ENKEL STANDARD – OG LUKSUS

Det er nærliggende å tro at 1800-tallets embetsmenn forventet god forpleining når de kom ankom fjellstueene etter en lang og kanskje krevende ferd på vidda. De hadde neppe samme luksus som den vi kan bestille i dag. Sengene er enkle, men du kan velge å bestille sengetøy. Du kan også velge om du vil ordne egen mat eller ha full forpleining med trerettens middag. Råvarene er gjerne lokale – med både rein, røye og multer på den velsmakende menyen. Vinen stammer nok fra sørligere breddegrader ...

HØSTFISKE ETTER GROM ØRRET

Skogen gulnes mens temperaturen synker. På grunnene i vannet samler røya seg til elskov, og utenfor bekkene gjør ørreten seg klar for oppgang. Den herlige høsten er her igjen!

Tekst og foto: Kjell-Harald Myrseth

Vi er i begynnelsen av september. Alt etter hvordan man ser det, så er dette starten eller slutten av da «alt» hender. Sommeren takker unektelig for seg mens mørket spiser av dagen som et glupsk rovdyr. Blomster og løv visner og dør, og legger seg fargeløse og oppløselige mot bakken. Om noen få uker vil snøen bre seg som et teppe over landskapet, og begrave alt under sin veldige kappe.

Men dette er også tiden da liv skapes. Ørreten og røya gyter, mens elgen sparker opp brunstgroper. Geitramsen sender sine hvite frø med vinden, som en ertende hån mot de kommende snøstormer. Ja, det kan kanskje virke som om naturen takker for seg, men i virkeligheten går vi nå imot en helt ny start.

Og med dét starter også tiden med varmende bål i høstmørket, sammen med nordlysets ivrige dans mellom stjernene. Og for ikke å snakke om den vinterlige ro som man gjennom sommerens yr bare har kunnet drømme om.

VANSKELIGE VANN

Men enda er det en stund til. Jeg og min årelange turkompis Lasse Wendelbo Kornmo, har tatt med et knippe av våre hunder og dratt innover Troms-fjellene. Multe og Nikita, pluss valpene Mumi og Mons. Alle – selvfølgelig – grønlandshunder.

HØST: Starten av september, og naturen begynner å kle på seg sine gule farger.

FANGST:
Lasse viser fram
kveldsøktas fine
ørretfangst.

Vi har lagt oss ved noen små fjellvann, hvor jeg vet det svømmer fine fisker. Men disse vannene er lune-fulle, med kresne ørreter som overhodet ikke biter på hva som helst. Sky er de også, og var for hver minste bevegelse langs vannkanten. At det stort sett bare er torv langs vannkanten gjør heller ikke saken noe bedre. Da må det særdeles forsiktige skritt til for ikke å sende bedragende sjokkbølger utover vannet.

Rett som det er får jeg øye på ørret, der den patruljerer grunnene eller steinene inne ved land. En gang mister jeg en sværing og blir sjokkert da jeg etterpå ser at den stiller seg ved siden av en fiskelignende skygge på dypet – en dobbel så stor én. Den der karen må da være mins tre-fire kilo!

MUS PÅ VANNET

Etter en trå start der vi har prøvd oss fram med alt fra spinner til mark og flueoppheng, endrer vi strategi. I flueskrinet har jeg ei feit lita mus med dobbeltkrok. Den er hjemmelaget, og er kanskje ikke kjempeimponerende i utførelsen. Men hva om vi fester

den med fortom i enden av hvert vårt snøre, slik at vi kan dra den over vannskorpa både sideveis, attveis og fram? Det er vel verdt et forsøk?

Vi kobler oss sammen og tar hver vår vei rundt vannet. Når Lasse sveiver, slipper jeg helt opp på bremsen, slik at det blir minst mulig spenn og snøret legger seg. Forbi høye bjørker må vi smyge oss forbi, men stort sett kan vi holde oss flere meter unna bredden. Og vi har ikke før lagt musa i vannet før det slår til med et plask. Vi er ikke forberedt og skvetter til. Men fisken sitter ikke, og igjen ligger bare en klissvått mus og kaver etter luft. Mon tro om den dobbeltkroken ikke er helt ideell?

Vi gir ikke opp, men tråler oss bortover – tomme for tomme. Musa striper i overflata og lager en godt synlig plog. Det ser i det hele svært realistisk ut, samtidig som den må være umulig å overse fra undersiden. Vi banner høylytt da to fisker til slår etter på samme måte. Men så, når vi jobber oss langs en dyprenne ved land, hogger det til for alvor. Lasse kjører den, mens jeg løper rundt med

STORØRRET: En voksen ørret tatt på utradisjonell metode.

SKOGENS GULL

I åpen løvskog med luftig lyng, trives kantarellen godt. Er du heldig, finner du også steinsopp, som kjennetegnes med den hvetebolle-lignende hatten, rørene under, og det spindellev-lignende mønsteret øverst på stilken.

Vi smørsteiker sopp og rogn, og spiser det som en utsøkt forrett til fisken vi får.

slakt snøre. Så får vi geleidet den inn i en bukt, der den er enkel å fange med hendene. For en artig måte å fiske på!

SKOGENS GULL

Vi skifter leir annenhver dag, og som vi vandrer mellom leirplassene, farer blikket stadig gjennom lyngen på leting etter «gull». Den åpne bjørkeskogen er perfekt. Det er ikke mange årene siden jeg begynte å interessere meg for sopp, men da jeg en vakker dag startet, beriket det turlivet mitt enormt. Å finne en skikkelig klynge med deilig matsopp gir meg samme tilfredsstillende følelsen som å knekke koden på et bortgjemt storfiskvann.

Og der, halvveis skjult i mose, får jeg øye på noe mistenkelig gult. Jeg kaster sekken ifra meg og sender Lasse av sted i forveien. Da mose og lyng brettes til side, dukker den ene kantarellen opp etter den andre. For en luksus! Jeg finner fram pose og kniv og setter i gang med å høste. Da jeg litt senere finner igjen turfølget, er posen overfull. Samtidig oppdager jeg at den nyetablerte leirplassen også er stappet med kantareller – for ikke å snakke om flere lekre steinsopper. Nå skal det virkelig fråses i denne høstlige overfloden!

SKUMRINGSFISKE

Når sola er i ferd med å gå ned, er fisken mer på hugget. Det er tydelig at ørreten står dypere i de små vannene nå enn midt på sommeren, og røya får vi nesten ikke i det hele tatt. Sistnevnte er vel travel opptatt på gyteplassen, store som små, og skal få lov til å være der i fred.

Flere av ørretene er spekket med deilig rogn, som vi steiker med soppen i panna. Den er naturlig salt og krydres derfor bare med pepper, og som forrett er smaken mildt sagt fortreffelig.

Vi fisker oss bortover vannet på hver vår side, og fra tid til annet ser jeg Lasses stang bøye seg mot overflaten. Der napper det også i mitt

snøre, hvor en fin steikefisk har latt seg lure av den kobberøde møresilda. Når vi atter møtes med bålet, har vi nok mat både til oss og hundene.

STORFISK I NATTA

Vi ligger ved det flammende bålet og stirrer opp mot stjernene. Der ser jeg et stjernesudd, og er kjapp med mitt hemmelige men dog godt innøvde ønske. Så lar jeg blikket falle tilbake til leirbålet, hvor Lasses ivrige fjes kom-

OBSERVERT: Om man har øynene med seg, kan man fort få øye på patruljerende fisk.

NATTFISKE: Storørreten kommer nær land når mørket senker seg.

► HJEMMELAGET MUS OG SAMMENKOBLET SNØRE

Vi binder fortom på musa og kobler oss fast med hvert vårt snøre. På den måten kan vi styre hvor musa «svømmer» i alle retninger, med å sveive, gi etter og gå til sidene. Metoden viste seg veldig effektiv, selv om fisken hadde vanskelig for å sette seg fast. Riktig type krok og størrelse er avgjørende.

mer til syne. «Skal vi prøve musa?» sier han med et glis om kjeften.

Noen minutter senere står vi på hver vår side av bekket, med snørene atter sammenkoblet. Mens jeg sveiver, kan jeg så vidt skimte Lasse i mørket, ikledd sin hvite islender. Plutselig høres et kjempeplask!

Jeg bråstopper i sveivinga og holder pusten. Ble den sittende fast? Med ett begynner det å rykke i stangtuppen, og snella begynner å hyle. Uten lys må fisken kjøres for-

siktig, og flere ganger har jeg hjertet i halsen. Men så har jeg den endelig rett forut og tar sjansen på å dra den opp i gresset.

Idet jeg famler meg fram i mørket og griper fisken fast over nakken, kjenner jeg det er en godt voksen ørretkubbe som vi har med å gjøre. Blikket mitt dras så automatisk opp mot universet, der jeg for litt siden så stjerneskuddet som freste over nattehimlen. «Tusen takk skal dere ha!» sier jeg.

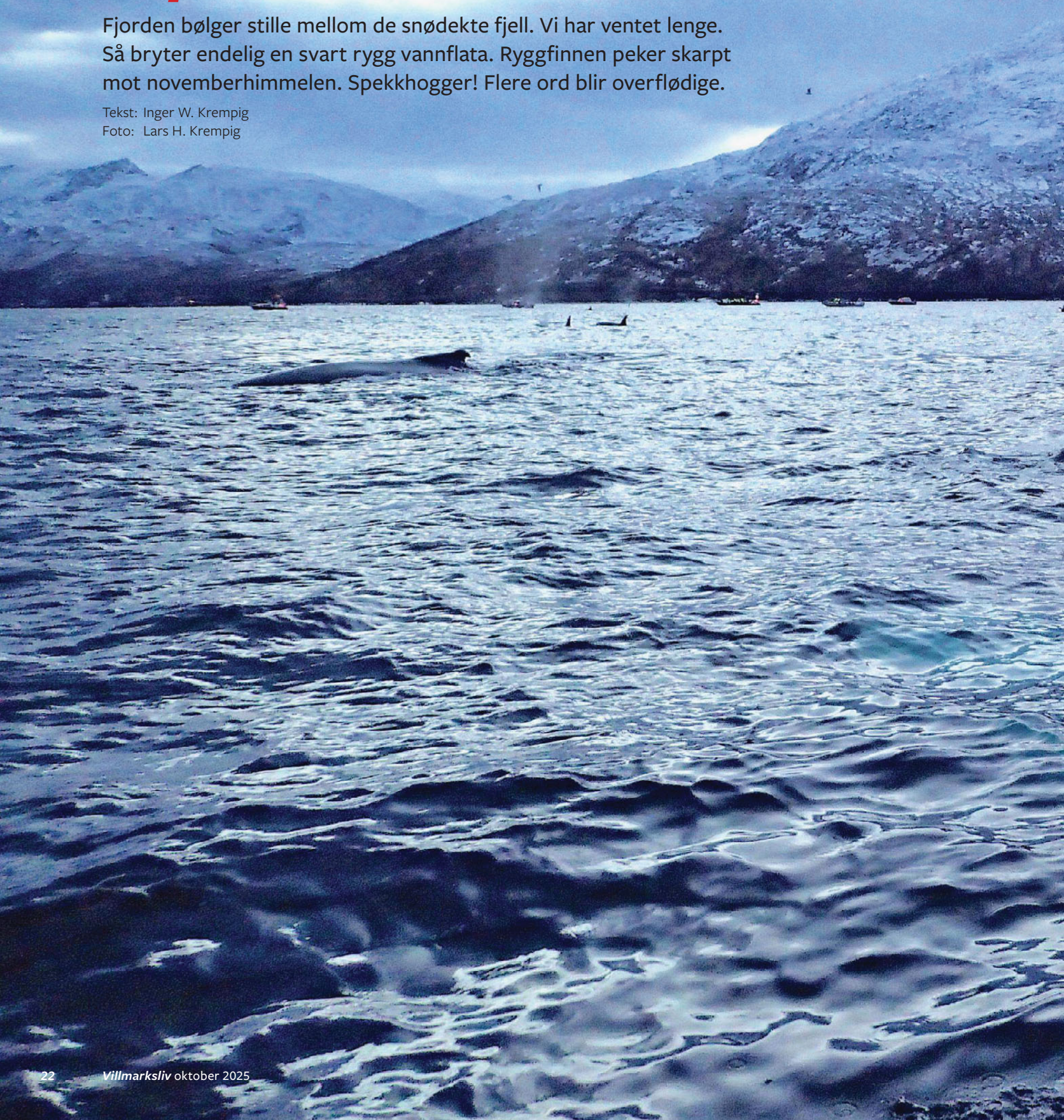
SVØMMETUR: Musa stripes i overflata og er et lekkert bytte for fisken.

MØTE MED HAVETS KJEMPER

Fjorden bølger stille mellom de snødekte fjell. Vi har ventet lenge. Så bryter endelig en svart rygg vannflata. Ryggfinnen peker skarpt mot novemberhimmelen. Spekkhogger! Flere ord blir overflødige.

Tekst: Inger W. Krempig

Foto: Lars H. Krempig

for å fråtse i stimene av norsk vårgytende sild som hadde begynt å overvintre i fjordene. Det er dette naturfenomenet vi nå søker.

ÅNDELØS SPENNING

Det er kjølig der vi sitter i den åpne rib-båten en tidlig morgen. Vi er nesten alene på sjøen til tross for at fjorden er et populært turmål for hvalsafari. Rikardsen stopper ved en enslig fiskebåt og spør etter nytt. Fiskeren har ikke sett hval. Det virker som om det er færre hval enn tidligere. I rolig tempo kjører vi innover Kaldfjorden med kikkerten ivrig i bruk.

Vi er i ferd med å gi opp da en mørk rygg bryter vannflata. Så flere rygger – og store ryggfinner! En hel spekkhoggerfamilie er på kurs mot oss. Vi stopper motoren og lar de majestetiske dyrene selv bestemme hvor nært de vil komme. Forskeren har bedt oss ta tørrdrakt på. Nå hopper han og to av ungdommene ut i vannet for å få et uforglemmelig glimt av flokken under vann.

Spekkhoggerne er på søk etter sild og virker uforstyrret av snorklerne. En liten kalv med gulhvite kinn følger tett inntil mora. Den dier antagelig fremdeles, men får også annen mat som moren skaffer.

DEN SPRETNE KNØLHVALEN

Nå er det som om havet endelig våkner til liv. Blåstene fra flere knølhval

Hvalene – havets mystiske kjemper. Allerede i barndommen vekket disse dyrene min interesse. Jeg slukte TV-serien om delfinen Flipper og senere filmen om spekkhoggeren Willy. I vestlandsfjordene var det sjelden andre hval å se enn Flippers små slektninger, nisene.

Studietid med feltarbeid på forskningsbåt i Barentshavet ga enda større fascinasjon for hvalenes liv. Ofte speidet jeg utover det øde havområdet og fikk plutselig øye på en «hvalknote» i kikkerten der det «kokte» av sjøfugl og ulike hvalarter som boltret seg i havets rike matfat. Når den enorme blåhvalen viste fram sin endeløst lange rygg ble det helt stille på båten. Jeg har lenge ønsket lignende opplevelser for egne barn.

FRA ARKTIS TIL KARIBIA

For noen år siden fikk vi være med forsker Audun Rikardsen fra UiT på «jakt» etter den karismatiske knølhvalen i Troms. Rikardsen har i en årrekke forsket på knølhvalenes liv og bevegelser. Han kjenner til og med igjen enkeltindivider på mønsteret under halen.

Knølhvalen er en bardehval som finnes i alle verdenshav, og lever hovedsakelig av stimfisk og krill. Den er kjent for å være pattedyret som foretar lengst vandringer. På seinhøsten starter hvalene sin reise fra Sval-

KUNNSKAP: Forsker Audun Rikardsen fra UiT deler sin kunnskap om hvalenes liv og atferd.

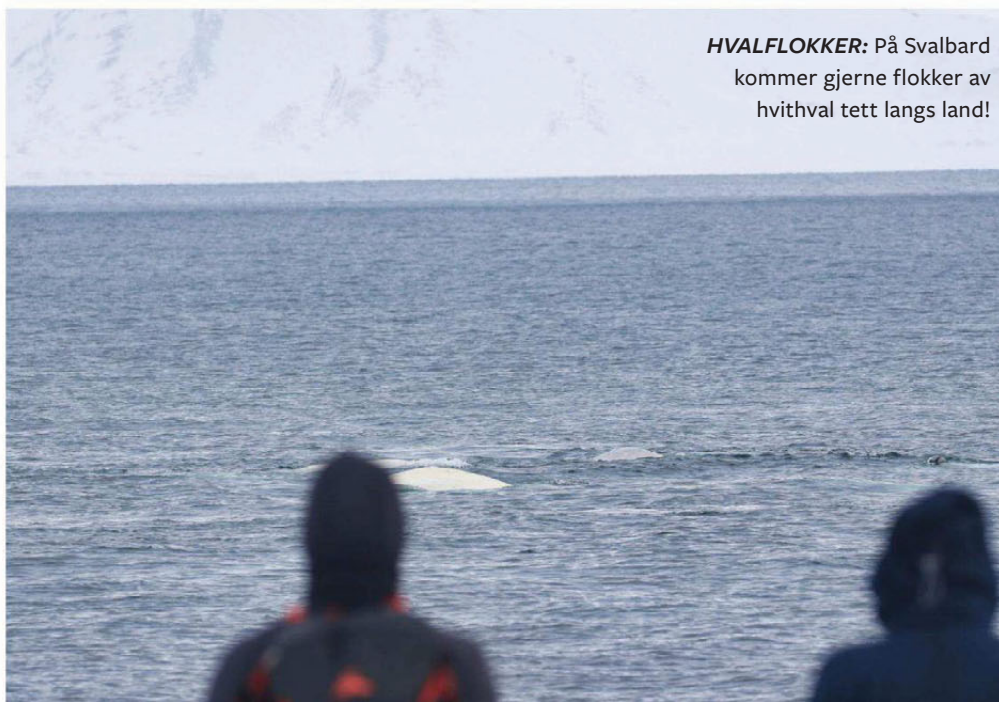
bard og Barentshavet til subtropiske strøk, hovedsakelig Karibia, hvor den både parer og kalver.

Seinhøsten 2010 begynte plutselig noen knølhval å ta beitestopp langs kysten av Nord-Norge. Og fra november 2012 tok det virkelig av i fjordområdene rundt Tromsø. Store flokker knølhval og etter hvert spekkhoggere inntok fjordene et par vintermåneder

HVALFANGST: På Grønland får vi nære møter både med narhval og hvalfangerne.

HVALFLOKKER: På Svalbard kommer gjerne flokker av hvithval tett langs land!

ligger som en tåkesky over vannflaten mot nord. Og plutselig ser vi de store, lyse sveivene av en svær knøl i det mørke vannet under båten! Vi ligger helt i ro og satser på at hvalene har mer kontroll på oss enn motsatt!

Noen trålere er på tur i vår retning. Her er visst store sildestimer nå. Hvalene og fiskerne konkurrerer om matressursene. Knølhvalene viser oss ofte den lyse undersiden av halen før de foretar dypere dykk på matsøk. Vi får også se på nært hold hvordan de åpner det enorme gapet og skuffer inn stimer av fisk. Bardene sørger for at både fisk og krepsdyr blir, mens vannet filtreres ut. Et enormt plask avslører at en knøl har vist fram sine akrobatiske sider. Hele hvalen er et kort øyeblikk i lufta! Et mektig skue!

GODE HVALRÅD

Dette ble den siste sesongen med storinnrykk av hval så nært Tromsø. Senere har hvalene flyttet beiteområdene lengre mot nord i Troms, og til dels Finnmark. Her er «hval-

sesongen» for knølhval og spekkhoggere gjerne fra slutten av oktober til midten av januar.

Også andre steder og årstider kan gi hvalopplevelser i nord. Andenes er en kjent lokalitet. På Svalbard er hvithvalen og andre hvaler et vanlig syn.

Nasjonale retningslinjer for alle typer «hvalsafari» (norwhale.org) anbefaler lav hastighet og lavt lydnivå når man omgås hvaler. Hold god utkikk og unngå å hindre forflytning, bryte hvalens kurs eller komme forfra eller rett bakfra med båten. Det er best å nærme seg litt på skrå bakfra og bevege seg parallelt med hvalen. Unngå å være for mange båter i nærheten til samme tid. Forlat området dersom hvalene viser tegn til stress. Snorkling anbefales bare med spekkhoggere og etter gitte kriterier. ●

NÆRKONTAKT: Det er en mektig opplevelse å ligge i havet og se spekkhoggerne beite.

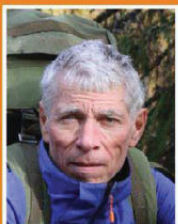
» TRADISJONELL FANGST AV HVAL

Urfolk i Arktis driver gjerne tradisjonell hvalfangst. I Qaanaaq får inuittene kvoter på narhval og hvithval. Vi får oppleve inuittenes tradisjoner og metoder der selve fangsten med håndholdt harpun skjer fra kajakk. Fangere i motorbåter bidrar til avliving av dyret. Hvalkjøtt er viktig i kostholdet og rå hvalhud er en særlig delikatesse.

SLIK MESTRER DU NATUREN

I denne artikkelserien deler friluftsveteran og mangeårig redaktør i Villmarksliv, Dag Kjelsaas, sine beste tips om hvordan du kan takle utfordringer og trives i naturen. Med sin omfattende erfaring som en av Norges fremste allround-eksperter på friluftsliv, guider han deg til å leve i og av naturen på en trygg og berikende måte. Få praktiske tips og inspirasjon av en av landets mest kunnskapsrike naturentusiaster!

SNART KOMMER VINTER'N

HOLD DEG VARM ... NOK

Snart kommer vinteren med mange gleder, men vi bør alltid være obs på at lavere temperaturer ikke er til å spøke med. Viktige stikkord er gode rutiner og nok varme klær.

Tekst og foto: Dag Kjelsaas

Hvem av oss har ikke frosset så tennene har klapret, mens følelsen i fingre eller tær sakte har forsvunnet? Å fryse på hender og føtter er i utgangspunktet ikke farlig, men når det nærmer seg frostskaide, bør varselampene blinke. At det gjør vondt, er et tydelig tegn på at noe må gjøres.

Mister vi følelsen, kan det bety at kroppsdelen står i fare for å forfryse.

Tær eller fingre som har vært forfrosne, blir i ettertid lettere kalde og følelsesløse. Det har jeg selv erfart etter noen lettere forfrysninger i ungdomstiden. Derfor må jeg velge varmt fottøy og beskytte fingrene – selv når det bare er null grader.

Gulltipset er å gjøre alt du kan for å unngå den første forfrysningen.

SKREMMENDE

Min mest alvorlige opplevelse med nedkjøling oppsto på en skitur alene med pulk i Jotunheimen. Jeg var ung og uerfaren med å være i høyfjellet vinterstid. Jeg overnattet i snøhuler,

I LY:

Det er bryet verdt å spa opp en levegg når vinden suser og gradestokken viser mange minusgrader. Med ryggen mot blåsten og god bekledning kan en slik situasjon være relativt behagelig.

VOTTESETT:

Ullvotter som helst er tovet duger i stille vær, og blir det kaldere eller vind, træs vindvotter utenpå.

men under en forflytning slo været brått om. Det blåste kraftig opp og begynte å sludde tett. Jeg tok på alt jeg hadde av varme klær, og utenpå et vind- og vanntett lag.

Jeg vurderte å grave snøhule eller nødbivuakk, men underlaget besto av hard skare, og i den dårlige sikten så jeg ingen fonner. Jeg valgte

i stedet å følge den stakede løypa mot Olavsbu – det var tross alt ikke mange kilometer igjen.

Den våte snøen pisket mot ansiktet der det ikke var beskyttet. Jeg frøs så kroppen ristet, og det ga seg ikke – selv om jeg gikk det jeg orket mot hytta. I ettertid må jeg innrømme at jeg burde hatt med flere isole-

KNEBESKYTTER: Denne genseren kunne ikke brukes mer, men armene kom godt med som knebeskyttere etter at de var klippet av. Armer og bein fra langt ull undertøy kan brukes på samme måten, eventuelt i kortere avklippet versjon som pulsvanter.

► TILFØRT VARME

Det finnes en rekke produkter som utvikler varme ved hjelp av batteri, fra kjemisk reaksjon eller forbrenning av kull eller drivstoff. Fordelen er blant annet at du raskt kan varme for eksempel kalde fingre. En ulempe er at virkningen er mer eller mindre lokalt begrenset og dels har begrenset effekt eller virketid, avhengig av tilgang på energi.

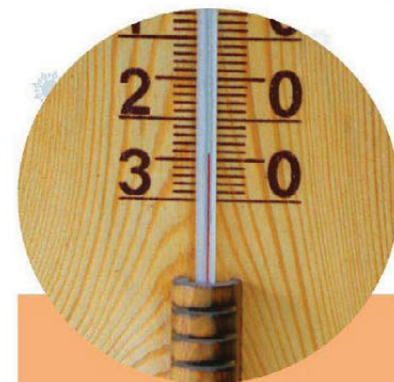
STILLE-SITTENDE:

En stor sovepose med trekk utenpå eller isolert fjellduk er bra saker for den som sitter på post i vintersko-gen eller fjellet.

BESKYTTELSE MOT FROST:

En headover/hals eller to i ull gir betyde-lig beskyttelse av hals og deler av ansiktet. Blåser det, gir ei god anorakk-hette bra ytre beskyttelse.

► VINDEN

Kuldevirkningen øker betraktelig når vinden øker. 10 minusgrader oppfattes av de fleste som en temperatur vi ikke offer oss mye over, forutsatt at vi har vanlig vinterbekledning. Dersom det blåser stiv kuling i 10 minusgrader er imidlertid kuldevirkningen tilsvarende hele 25 minusgrader. Det er viktig å tenke på at det samme skjer når du kjører raskt med snøscooter eller utfor på ski.

rende plagg. Jeg kom fram, og var fast bestemt på at jeg aldri skulle sette meg i en slik situasjon igjen.

SMART KLESJUSTERING

Ofte starter turer med stigning, og vi står gjerne ved bilen, en togstasjon eller hytte og skal legge i vei. Gang på gang har jeg da erfart at det lønner seg å kle seg lett, slik at jeg småfryser litt før jeg begynner å bevege meg. Når kroppen blir varm etter kort tid, vet jeg at jeg valgte rett.

Alternativet er å starte med klær som føles passe når man står stille, men da må man raskt stoppe for å ta av plagg for å unngå å bli svett. Med sekk på ryggen blir det uansett lett fuktig av svette under tøyet.

Framme ved leirplassen kan klærne tørke på kroppen hvis været er bra, ellers skifter du til tørt. Du bør alltid ha minst ett sett med tørre longs og langermede trøyer i sekken. Selv pleier jeg å pakke med minst ett

SOKKESKIFT:

En detalj som mange overser, er at kondens og svette fører til fukt i sokkene over tid. På med tørre sokker, og faren for å fryse blir mindre.

ekstra ullundertøysett på vinterturer. Dette er en reserve i tilfelle man uventet blir våt eller kommer ut for ekstremvær.

HENDER OG FØTTER

Når kroppen blir kald, reduseres blodtilførselen til hender og føtter først. Det er også her vi fryser lettest, og det er derfor viktig at vi sørger for at det er god beskyttelse mot kulde her.

Den klassiske løsningen for kalde hender gjelder fortsatt: ullvotter innerst, og vindtette overtrekksvotter utenpå. Pass på at det ikke er glipper mellom vottene og jakka – ved håndleddet går blodårene rett under huden. En bred pulsvante hjelper. Ved behov for å bruke bare fingre, er brede pulsvanter et smart kompromiss.

Vinterstøvler må ikke være for trange. Tærne må ha plass til å bevege seg, og det bør være rom for to sokkelag: tynne innerst, tykke utenpå.

Mange av oss har litt slitne knær som trives dårlig når de nedkjøles. Min løsning er å bruke knevarmere av ull. Har jeg en ullgenser som av en eller grunn ikke kan brukes, klipper jeg av 30–40 cm på armene. Disse trekkes utenpå longsen, og knærne har det bra!

HODE OG HALS

De aller fleste vet det, men det er lett å glemme: At hodet lett blir nedkjølt i kaldt vær. Dersom hjernen utsettes for nedkjøling er vi virkelig ille ute, da det kan føre til irrasjonell oppførsel som gjør at vi ikke klarer å ta de riktige valgene i en krisesituasjon.

Ørene forfryser lett, siden de har stor overflate og da kan nedkjølingen gå raskt. En ullue med brett holder normalt, men i kaldt uvær bør du bruke vindtett lue med øreklafler eller hette utenpå.

Fryser man på halsen rammes

også hodet. Undertøy med høy hals og gjerne glidelås for regulering er et godt valg. Under tøffe forhold er en headover eller hals nyttig, da den i tillegg til halsbeskyttelse kan trekkes opp for å beskytte både ører og nese. En halvtykk ullhals er langt bedre enn en i kunstfiber.

EGEN VARMEOVN

Ved stillestående aktiviteter, som isfiske, er det én varmeovn som alltid virker: kroppen i bevegelse. Begynn å gå rolig, øk til jogging, eller hopp opp og ned. Fryser du på føttene, løft knærne vekselvis mens du beveger tærne kontinuerlig i støvlene.

Du kan også svinge ett og ett bein fram og tilbake for til en viss grad å tvinge blodgjennomstrømmingen i gang. Ikke gi opp å få tilbake varmen selv om du blir sliten, men unngå å bli svett. Ta en kort hvil og gjenta helt til du er varm.

Det er forskjell på hvor mye vi svetter i føttene, men alle får fuktige sokker i støvlene etter en tids bruk. Samtidig som man bytter til tørre sokker kan iskalde tær varmes med varme hender mens du holder et varmt plagg rundt.

Dersom fingrene blir kalde, kan de stikkes i lommene eller innenfor klærne mot kroppen. En rask oppvar-

► BÅLET

Det kan ikke gjentas for ofte at fyrstikker i tørr pakning eller noe annet å tenne opp bål med alltid bør finnes i utrustningen høst, vinter og vår. Så sant det er trær i området, vil du nesten alltid finne noe som brenner. Å lete etter ved gir dessuten i seg selv varme i kroppen.

mingsmetode av hender er å svinge med armene opp og ned eller slå dem rundt kroppen.

En annen metode som tvinger blod ut i fingrene er å svinge armene rundt som en propell. Dette må gjøres forsiktig, særlig i starten, og ikke så voldsomt at det oppstår skade.

VARM I SOVEPOSE

Å legge seg kald i en kald sovepose kan være en prøvelse, særlig hvis posen ikke er beregnet for den temperaturen som er rådende. Utgangspunktet for å få ei god natt er noe bedre hvis man er varm når soveposen inntas.

Dersom man fryser i posen, er det noen tiltak som kan hjelpe. Det mest nærliggende er å snurpe igjen åpningen for å unngå tap av varme den veien, så bare nesa stikker ut. Så er det lurt å ta på seg ett eller flere lag tørt, langt undertøy og tørre ullsokker. Ullen isolerer som kjent en del også når den er våt.

Et annet tiltak er å bevege seg i soveposen slik at kroppen blir varm. Dette kan gjøres ved å utføre diverse skjelvninger og andre bevegelser som spenner musklene og dermed utvikler varme. I likhet med oppvarming av kalde føtter gjelder det å ikke gi seg før man virkelig er varm.

VINDKRAFT: Når været i fjellet viser seg fra den vrangne siden, er det knapt så noen kan holde varmen og være trygge.

➤ NÅR DU FRYSER

- Beveg hele deg eller kroppsdelen før du fryser mye.
- Bruk flest mulig muskler for å bli varm.
- Småhopp, slå floke, skygeboks, bøy deg ned og opp igjen til du blir sliten.
- Tenn opp bål om mulig.
- Stå/gå med ryggen mot vinden eller søk ly mot den.
- Varm kalde kroppsdeler mot varm kropp.
- Innta varm drikke.
- Gi aldri opp håpet om å bli varm.
- I alvorlige tilfeller: søk om mulig hjelp.

Ofte er det bare føttene som er kalde, og den enkle, men for mange litt slitsomme løsningen, er å bevege tærne og leddene med raske bevegelser så lenge man klarer. Igjen gjelder det ikke å gi seg før man er varm. I mangel av nok varme sokker kan føttene stikkes ned i en genser eller et annet plagget inni posen.

For å minske varmeavgang fra posen kan det også legges klær oppå den, og dersom man har en stor ryggsekk, kan nedre del av posen stikkes nedi sekken. Direkte kontakt med en kald teltduk, slik at posen klemmes sammen, er for øvrig lite gunstig dersom man fryser. ●

RESTAURERINGEN AV RUSASETVATNET

FUGLENE OG FISKEN KOM TILBAKE

Besøkssenter Våtmark Ørland

FØR

2016:

Gravemaskinene inn- tok det som en gang var et vann. 140 000 kubikk- meter masse ble flyttet, men nå er fugle- og dyrelivet tilbake.

Rusasetvatnet var borte. Drenert og tørrlagt. Men nå trives fugler, fisk og folk i det flotte naturområdet igjen, som til og med har fått internasjonal anerkjennelse.

Tekst og foto: Eldar Ryan

Jarle Krangsås går fornøyd på stiene langs Rusasetvatnet på Ørlandet i Trøndelag. Ute på vannet trives fuglene, mens store sivskoger omkranser det vakre vatnet. Et par kilometer unna ligger den legendariske Austråttborgen.

– Ja, gjenskapingen av Rusasetvatnet er noe av det mest spennende prosjekt jeg har vært med på, sier han. Restaureringen av Rusasetvatnet er nemlig et av de store tiltak av sitt slag i landet, et arbeid Jarle Krangsås ledet.

VATNET DEMMES OG TØRKES

Rusasetvatnet ble opprinnelig demmet opp som mølledam for Austrått herresete på 1600-tallet. Gradvis ble vannflaten økt, og senest under krigen tok tyskerne fatt og økte vannoverflata enda litt mer.

Så utover 1980- og 90 tallet ble dammen fjernet. Vatnet tørket nå gradvis opp. Til slutt var det bare noen sumpområder igjen. Men dreneringen var ikke vellykket. Håpet om dyrka jord forble et håp.

NÅ

UNDERET:
Rusasetvatnet
glitrer i all sin
prakt igjen.

>>>

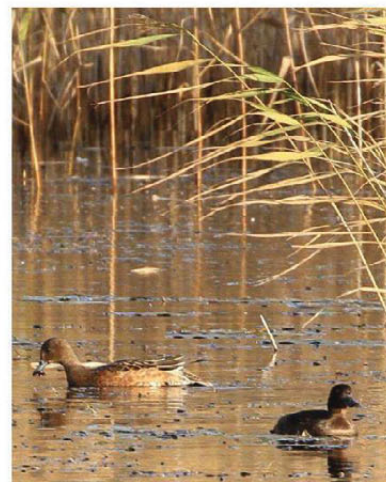

TRIVES: En toppand
søker skjul i sivet

LEDET ARBEIDET: – Her var det «tørt» land før restaureringen startet, sier Jarle Krangsås.

STEMNING:
Brunnakker i høstlys.

Med sine sivskoger og beliggenhet var Rusasetvatnet svært viktig for fugler. Over 130 fuglearter har blitt registrert ved vatnet, herunder brushane, sothøne og mange andearter. På sjøsiden er Ørlandet omgitt av store gruntområder. Her er det flere verneområder, som samlet kalles for Ørland våtmarkssystem. Disse har internasjonal status gjennom Ramsarkonvensjonen, benevnt som Ørland Wetland System. Dette er oppholdsområder for fugler året rundt, og er blant annet en svært viktig rasteplass for fugler som trekker til Svalbard, Grønland og Sibir. Fugler brukte da Rusasetvatnet som ferskvannskilde for å vaske av seg salt og slam. Men da Rusasetvatnet tørket ut, forsvant fuglelivet fra vatnet samtidig.

STORPROSJEKT OG TEAMARBEID

Men Rusasetvatnet var savnet. Utover 2000-tallet siktet man høyt og startet en prosess med formål å restaurere vatnet. Avklaringer mellom ulike hensyn måtte fanges opp. Et godt samspill med grunneierne ble etablert.

– Samspill var helt avgjørende i alle prosjektets faser, sier Krangsås.

Vatnet ble nå gravd til et litt lavere nivå og voller bygd, for å ivareta dyrka jord.

– Arbeidet var krevende på grunn av ustabile grunnforhold, forteller han.

Nøyaktig teknisk styring og god realkompetanse hos entreprenør var nødvendig. 140 000 kubikkmeter masse ble gravd opp og flyttet. Anlegget startet i 2014 og var ferdig i 2017. Kostnaden for anlegget ble 11,8 millioner kroner. Ørland kommune bevilget 9,8 millioner, og miljødirektoratet og NVE dekket resten.

UNDERET SKJER

Så ble «proppen» satt i. Vatnet fylte seg raskt, og som et under glitret Rusasetvatnet på ny. Fuglene var like begeistret som folket, og fort fant en rekke arter fram til vatnet. På østsida var det anlagt holmer og øyer for å gi fuglene gode hekkplasser. Sund skjærer for innsyn og ga skjul mellom sivskogene. Snart hekket blant annet krikkand, vipper og smålom, og på det meste har det blitt talt over 1200 svaner her.

Rusasetvatnet lokker fram humøret. Vestsida langs vatnet er lagt til rette med stier, plakater, gapahuk og et lite bibliotek. Vi møter en jevn

TILPASSET

FUGLENE: Øyer og sund i den østlige delen.

EUROPARÅDETS LANDSKAPSPRIS

Høsten 2024 kom en gledelig melding. Ørland kommune med Rusasetprosjektet og Austrått-landskapet hadde blitt nr. 2 i Europarådets utdeling av landskapspris, etter et område i Portugal. Begrunnelsen var bl.a kombinasjonen av natur- og kulturminnevern, landbruk og rekreasjon.

– Det setter vi enormt pris på, sier Jarle Krangsås.

strøm av folk som rusler og trimmer etter stiene. Nå lyder raske steg i grusen på nytt. Friske farger lyser opp i høstlufta. Hilde Jenssen og Irja Hamnørn Døsvik er i det gode lune.

– Villmarksliv, ja, sier Hilde muntert. – Mange kjekke leser Villmarksliv, så dere snakker vi gjerne med.

De går her nesten hver dag, og setter stor pris på området. Også hunden Ask logrer i det flotte turområdet.

BISKOPEN PLYNDRER - HISTORISK LANDSKAP

Fra vatnet går stiene videre til selveste Austråttborgen. Det grøderike landskapet her ute på Ørlandet har vært porten til Trøndelag sjøveien, og således et strategisk maktsentrum, helt fra 1000-tallet.

Mest kjent er «fru Inger til Austrått», som Inger Ottosen Rømer ble kalt, og hennes rivalisering med erkebiskopen i Nidaros, Olav Engelbrektsson. For sikkerhets skyld plyndret biskopen Austrått flere ganger. Nå er borgen museum. Noen av de gamle heltene fra 1600-tallet hviler i fem kister i kjelleren. Jeg husker fortsatt den dunkle stemningen og spesielle eimen den gang jeg var nede i krypten for mange år siden

«Plopp, plopp», sier det i vatnet bak oss. Var ikke dette fisk, da?

– Stemmer nok det – ørret, forteller Audun Eriksen, fagleder natur i Besøkssenter våtmark Ørland. Også smågrupper av stingsild piler ut og inn av bunnvegetasjonen.

– Ingen bombe, sier Audun, men egentlig hadde man håpet og trodd at vatnet skulle forbli fisketomt. Fisketomme vatn har et rikere biomangfold enn vatn med fisk. Men snart var det myriader av stingsild i vatnet, og den ville beite hardt på bunnfaunaen. Diskusjonen gikk på hvordan å bli kvitt den.

– Så har ørret kommet, den forserer demningen ved høy vannføring, sier Audun, – og kanskje er det bra, for ørret vil beite på stingsilda igjen.

Men gjedde ønsker de ikke nå, forteller han. For små og store gjedder lurket rundt i vatnet. Også for Austrått var fisket i Rusasetvatnet viktig, og kanskje hadde gjeddene i vatnet en opprinnelse fra de høyere makter.

For i et brev purrer fru Inger på erkebisp: «Kiere Herre, Anmoder om at få de to levende Gjedd, som Eders Nåde lenge har lovet meg».

– Nei, ingen flere gjedder, sier Audun. – De vil bare gjøre skade, og beite ned ørreten.

Ikke gjedder altså – enten de kommer via St. Peter eller ikke. ●

TYPISK: Svaner i flukt ved Rusasetvatnet.

FLOTT OMRÅDE: Turgåerne Hilde, Irja og hunden Ask går tur nesten hver dag i området.

AUSTRÅTTBORGEN: Gammelt maktsete.

➤ RAMSAROMRÅDER

Våtmarkskonvensjonen, «The Convention on Wetlands of International Importance», er i utgangspunktet en global avtale for å ta vare på våtmarker som har internasjonal betydning. Altså for fugl som migrerer mellom flere land. Traktatlandene forplikter seg etter dette. På Ørlandet er det fire verneområder knyttet til sjø og strand som er innmeldt som ramsarområder. Seinere er kriterier for ramsarområder utvidet. Tiltakene i Rusasetvatnet baserer seg på en servituttavtale med grunneierne, og området inngår formelt ikke i Ramsarstatusen.

NORDMØRE PÅ SITT BESTE!

Hennafjellet ser kanskje puslete ut på avstand, men ikke la deg lure.

Turen er opplevelserik og gir flott utsikt over fjordlandskapet!

Kart: Norgeskart

BONUS: Det er plass til telt for overnatting på toppen!

TUSTNA:

Ta ferge fra Henneset til Aure og kjør sørover til Tustna for flere kystnære opplevelser på Nordmøre. Tustna byr på unike natur- og fjellopplevelser. Rundturen over Jørenvågsalen og Skarven er en fantastisk tur!

HENNAFJELLET

HØYDE: 633 moh

STED: Valsøyfjord

OMRÅDE: Nordmøre

SESONG: Vår, sommer, høst

VARIGHET: 3 t t/r

LENGDE: 5,4 km t/r

VANSKELIGHETSGRAD:

Middels

Tekst og foto: Ida Kathrine Knudzon Eriksen

Adkomst: Fra fergekaia på Halså følg E39 nordover forbi Liabø. Forsett så i drøye fem km til ei bru. Ta av til høyre og følg bomvei (40 kr) i 2,5 km til Hennasetra til en romslig parkeringsplass.

Turen til Hennafjellet er en opplevelsestur fra start til slutt. På veien til Hennadalen passerer du ei gammel kolgrop fra 1300-tallet og ved brua over Hennaelva er det mange jettegryter som er verdt å få med seg. Hennasetra var i aktiv drift frem til 1960-tallet, og det er fremdeles dyr på sommerbeite her.

Start turen med å gå over setervollen, passer en snuplass i enden av veien. Følg stien rett frem i ca 50 meter før stien deler seg, ved et turskilt. Ta til venstre på blå-

merket sti. Den er fin og lettgått, og tar deg gjennom bjørkeskogen. Ved Storskardet kommer et nytt sted der stien deler seg. Ta til venstre nordvestover, og fortsett til toppen av Hennafjellet. Fra Storskardet er det nydelig utsikt resten av turen.

Hennafjellet ligger helt ytterst i en lang fjellrekke som danner et skille mellom Valsøyfjorden og resten av kommunen. Formidabel utsikt mot Stabblandet, havet, Valsøyfjorden og Sunndalsfjella. ●

FUNKSJON OG KOMFORT SATT PÅ PRØVE

MERINOULL ER GULL

Det du har innerst mot huden når du er på tur kan være avgjørende hvis været slår seg vrangt, eller det skjer andre ting som gjør at det å holde varmen blir avgjørende. Etter vårt syn er merinoull som baselag det aller beste valget. Les videre og du vil bli overbevist. Om du ikke allerede er det.

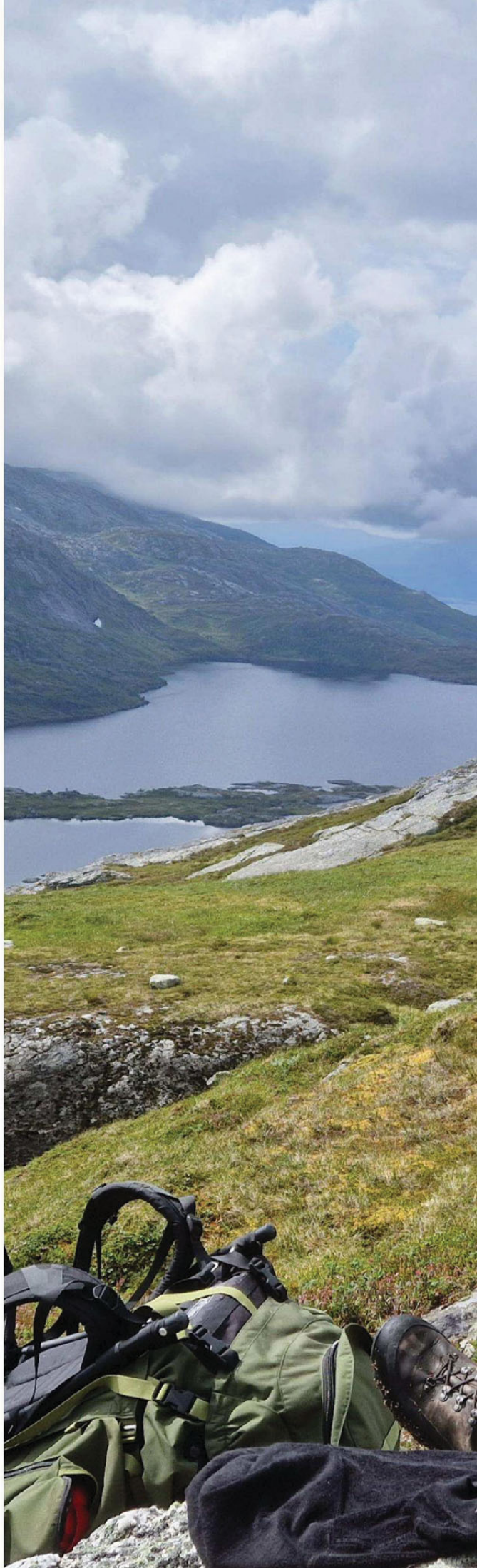
Tekst og foto: Arne Trond Hamarsland

I denne testen har vi valgt ullundertøy i merinoull med en tykkelse rundt 200 g/m². Det er ikke det varmeste alternativet på markedet, men etter vår vurdering er det den mest allsidige løsningen for høst, vinter og vår. Poenget er å kle seg i lag. To lag med 200 g/m² merino gir mer fleksibel temperaturregulering enn ett lag på 400 g/m² – og i tillegg bedre isolasjon.

Testen, som ble gjennomført tidlig høst 2025, viser at kvaliteten på settene er jevnt over høy. Det har faktisk vært vanskelig å kåre en tydelig vinner, så vi har i stedet lagt vekt på å beskrive styrker og særpreg ved hvert produkt. Da kan du selv velge det settet som passer dine behov best.

Når det gjelder slitestyrke, er ikke 100 prosent merinoull kjent for å være det mest robuste. Vi har ikke hatt anledning til å langtidsteste dette, men ingen av settene viser foreløpig tegn til slitasje.

Generelt vil glatt og faststrikket merino tåle mer bruk over tid, mens løsere og luftigere plagg isolerer bedre i forhold til vekt og gir mer effektiv fukttransport.

ULLUNDERTØY

TO LAG ER BEDRE ENN ETT

Erfaringsvis vil to lag merinoull med 200 g/m² isolere bedre og være varmere enn ett lag med 400 g/m² merinoull. Dette skyldes at det blir et ekstra luftlag imellom ullagene og luft som holdes i ro er nøkkelen til god isolasjon

SLIK ER TESTEN GJENNOMFØRT

Ullsettene er mottatt nye fra produsent/leverandør. De er brukt på tur, på trening og i hverdagslivet høsten 2025. Settene er vasket i henhold til produsentens anvisninger og det er sjekket om formen holder seg uendret eller om plaggene krymper/går ut etter vask. Brukserfaringene er registrert underveis og danner grunnlag for testen

TING VI HAR VURDERT

Komfort: Plaggene skal sitte behagelig uten å stramme eller være for løse, og uten å klø. Vi har sett på fukttransport, lengde på ermer og bein, overlapp mellom topp og bukse, halsåpning, sømplassering (ikke over skuldrene) og mulighet for lufting i halsen.

Praktisk bruk og design: Hvor lett plagget er å vedlikeholde, om størrelsen stemmer, hvilke farger og mønstre som tilbys, og om det finnes spennende designdetaljer.

Teknisk kvalitet: Vi har vurdert slitestyrke, isolasjon i forhold til vekt, om plagget holder fasongen etter vask, sømkvalitet og om stoffet nupper ved bruk.

God
allrounder

INNER: PURE MERINO HALF ZIP/TIGHTS

Bergans - www.bergans.com

PRIS TOPP/BUKSE: 999/899 kroner

VEKT TOPP/BUKSE: 228/194 g (Men M)

STØRRELSER: S-XXL

MATERIALER: 100% merinoull,

STOFF/KVALITET: 200 g per m² / 18,5 micron

SKJØTSEL: Maskinvask 30°C skånsom, drypptørkes, strykejern inntil 110 °C, ikke klorbleking, rensing eller tørketrommel

Bergans-settet er i fin glattstrikket merinoull og meget behagelig å ha på. Ryggparti, armhuler og innside av lår i perforert stoff. Dette gir økt fukttransport der det trengs mest. Hals med 28 cm kvalitetsglidelås fra YKK gir mulighet for fleksibel lufting øverst. God lengde på armer og bein, men savnet forlenget ryggstykke på topp. Nøytralt design. Flate og presise sømmer. Ikke sømmer på skuldrene. Rimelig stabil i størrelse etter første vask. RWS-sertifisert ull. Leveres i fargene Dark Jade Green og Navy Blue.

Svært behagelig å ha på

Må vaskes forsiktig

Forsvarets
favoritt

ULLFROTTE 200 ZIP TURT- LENECK/LONG JOHNS

Woolpower, levert av www.variosport.no

PRIS TOPP/BUKSE: 1199/899 kroner

VEKT TOPP/BUKSE: 249/182 g (Men M)

STØRRELSER: XXS-XXXL

MATERIALER: Merinoull 60%, polyester 25%, polyamid 13%, elastan 2%

STOFF/KVALITET: 200 g per m² / ikke oppgitt

SKJØTSEL: Maskinvask 60 °C, strykejern 150 °C, tørketrommel lav temp, kjemisk rens i perkloretylen

Et «teknisk» ullplagg med kun 60 % merinoull og resten kunstfiber. I januar valgte forsvaret denne som baselag i sitt nye uniformssystem. Lav polohals og glidelås på ca 21 cm. Rundstrikket og uten langsgående sømmer, men med søm på skuldrene. Glattstrikket utside i polyester og frottestrikket innside i merino/polyamid gir en meget god kombinasjon av slitestyrke og isolasjon. Sitter litt løst, er varm og luftig, med lav vindmotstand. Øker noe i størrelse etter vask. Kommer i fargene black, dark navy, grey og pine green.

Tåler tøff slitasje og mye vask

Kan gi litt lukt

Passer til:
Hverdag, fritid og tur

Passer til:
Røff vinterbruk

FORSKJELLEN PÅ 100 % MERINOULL OG 60 % MERINOULL

Plagg i 100 % merinoull oppleves som mykere og mer komfortable. De isolerer jevnt selv når de er fuktige og føles sjelden klamme. Med 60 % merino får du ikke den samme lune følelsen – plagget oppleves gjerne kjøligere i kulde og varmere i varme, og blir raskere klamt under aktivitet.

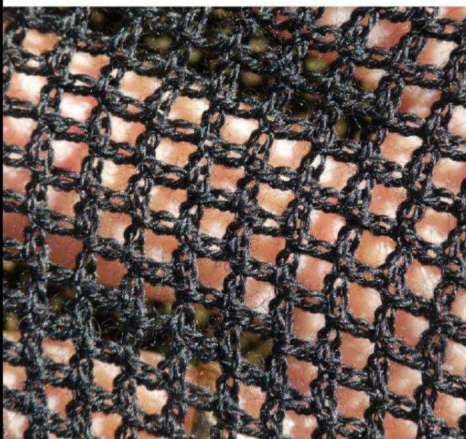
Ren merinoull kan ta opp inntil 30 % av egenvekten i fukt uten å føles våt, noe som gir stor fleksibilitet i bruk. Ulempen er at plagget bruker tid på å tørke. Med 60 % merino er opptaket lavere, og derfor tørker plagget raskere.

Når det gjelder lukt, er forskjellen tydelig: Merinoull hemmer bakterievekst svært godt, mens syntetiske fibre bygger opp svettelukt raskere. Jo høyere innslag av kunstfiber, desto tidligere merker du vond lukt.

Fordelen med kunstfiber er slitestyrken. Et plagg med 60 % merino og 40 % kunstfiber tåler langt mer bruk enn ren merino, særlig på utsatte områder som skuldre, albuer og knær. Det er også mer robust i vask og tåler både maskinvask og tørketrommel bedre.

Kort oppsummert:

- For maksimal komfort og luktfrihet: velg 100 % merinoull.
- For slitestyrke, rask tørketid og enklere vedlikehold: velg 60–80 % merinoull.

NETTING: Nettingstrikket merinoull (Aclima Woolnet) er svært behagelig, tørt og luftig å ha innerst mot huden

Fin
for høst
og vår

WARMWOOL CREWNECK/LONGS

Aclima - www.aclima.no

PRIS TOPP/BUKSE: 1000/1000 kroner

VEKT TOPP/BUKSE: 263/222 g (Men M)

STØRRELSER: XS–3XL

MATERIALER: Merinoull 100%, 220 g/m²

STOFF/KVALITET: 220 g per m² / 19,5 micron

SKJØTSEL: Maskinvask 40 °C, strykejern inntil 110 °C, kjemisk rens med fluorkarboner, ikke tørketrommel eller klorbleking

WarmWool er Aclimas bestselger i 100% merinoull. Elastiske sidepanel både på topp og longs gir god bevegelighet. Smal passform med lange armer som kan trekkes ned og dekke håndbaken ved behov. Ryggstykket gir god overlapp med longs når du bøyer deg fremover. Fungerer godt som baselag vår og høst. Når det er skikkelig kaldt, er kombinasjonen Aclima Woolnet innerst og WarmWool som lag 2 perfekt på langtur. Tåler vask på 40 grader. Tilgjengelig i fargene black motion, corsair, jet black, olive night og tarmac.

Få luktproblemer, stabil størrelse etter vask

Litt for tynn for skikkelig kalde dager

Passer til:
Langtur, særlig i kombinasjon med Woolnet

God
kombo med
WarmWool

WOOLNET ORIGINAL CREWNECK/LONGS

Aclima - www.aclima.no

PRIS TOPP/BUKSE: 1100/1100 kroner

VEKT TOPP/BUKSE: 195/160 g (Men M)

STØRRELSER: XS–3XL

MATERIALER: Netting: Merino 80%, polyamid 20%. Ribbestrikk: Merino 96%, elastan 4%

STOFF/KVALITET: Netting: 120 g per m² / 19,5 micron. Ribbestrikk: 250 g per m² / 19,5 micron

SKJØTSEL: Maskinvask 40 °C, strykejern inntil 110 °C, kjemisk rens med fluorkarboner, ikke tørketrommel eller klorbleking

Ulltrøye i netting med rund hals og lange armer som kan trekkes ned og dekke håndbaken. Forsterket med ribbestrikket, elastisk stoff på slitasjeutsatte punkter (skuldre/albuer) samt ned langs sidene under armene. Longs har tilsvarende forsterkninger på knærne og i skrittet. Forlenget ryggstykke gir god overlapp mot longs. Lun, varm luft rundt kroppen i ro, ved aktivitet transporterer Woolnet fukten bort fra kroppen effektivt. Fås i fargene Jet black og Tarmac. Tåler en god del bruk før det blir lukt, og stabil størrelse etter vask.

Meget behagelig i bruk, sitter tett på kroppen

Overraskende trang når den skal trekkes på armer og bein

Passer til:
Sikker vinner innerst mot huden på langtur

Blant
testens
billigste

DOVREFJELL CLASSIC ULLPOLO OG ULLONGS

Friluftsmagasinet AS, www.magasinet.no

PRIS TOPP/BUKSE: 549/399 kroner

VEKT TOPP/BUKSE: 203/164 g (Men M)

STØRRELSER: M–5XL

MATERIALER: Merinoull 100%

STOFF/KVALITET: 185 g per m² / 18,5 micron

SKJØTSEL: Maskinvask 40 °C, strykejern inntil 110 °C, ikke tørketrommel, klorbleking eller kjemisk rens

Blant de tynneste og letteste settene i testen. Høy hals (polo) med ca 24 cm lang glidelås (YKK) gir fleksibel lufting oppe. Relativt korte ermer og bein sammenlignet med andre modeller i testen. Passformen på longsene gir en tendens til å trekke ned underbuksa bak når du bøyer deg frem. Topp har forlenget ryggstykke som gir god overlapp med longs på ryggen. Greit design med lyse og mørkegrå felter og klarblå tydelige sømmer. Leveres charcoal/grey. Øko Tex Standard 100 godkjent og mulesing fri. Stabil i størrelse etter vask.

Rimelig på pris

Ermer kan ikke trekkes ned når det er kaldt

Passer til:
Et godt merinoullsett
til grei pris

Rimeligste
sett

VIKAFJELL FINSE

Sport Outlet, www.sportoutlet.no

PRIS HELT SETT: 650 kroner

VEKT TOPP/BUKSE: 182/175 g (Men M)

STØRRELSER: S–XXL

MATERIALER: Merinoull 100%

STOFF/KVALITET: Ikke oppgitt / 18,5 micron

SKJØTSEL: Maskinvask 30 °C, strykejern inntil 110 °C, ikke tørketrommel, klorbleking eller kjemisk rens

Finse er lettest i testen og er et sett som sitter godt på kroppen. Halsen er enkel rundhals uten regulering. Topp har ikke forlenget ryggstykke. Endrer litt størrelse etter vask. Skiller seg ut blant testsettene ved å være tilgjengelig i 10 ulike flotte fargekombinasjoner/mønstre. Produktet er helt mulesing-fritt. Det betyr at ullen kommer fra sauer som ikke har vært utsatt for mulesing, en smertefull praksis der hud rundt halen skjæres bort for å hindre flueangrep.

Flest farger, rimeligst pris

Kan ikke vaskes på mer enn 30 grader

Passer til:
Pris- og
fargebevisste

FAQ OM ULL

Hva betyr «mulesingfri»?

Det betyr at produsenten kan dokumentere at ulla kommer fra sauer som ikke har vært utsatt for mulesing. Dette er en praksis i Australia der hudfolder rundt halen på merinosauer fjernes for å hindre angrep fra fluelarver – ofte uten bedøvelse. Metoden er sterkt kritisert av hensyn til dyrevelferd.

Hva betyr ZQ, ZQRX eller RWS på ullplagget?

Dette er sertifiseringer som forteller hva slags ull som er brukt og hvordan den er produsert. RWS (Responsible Wool Standard) er en global standard som krever både god dyrevelferd, bærekraftig gårdsdrift og full sporbarhet i hele verdikjeden. ZQ er en ordning for etisk, sporbar merinoull, hovedsakelig fra New Zealand. ZQRX er en videreutvikling av ZQ-standard, der gårdene også må bidra positivt til naturen.

Ull mot eksem

Studier viser at superfine merinoull kan lindre eksem bedre enn bomull. Den eksakte årsaken er ikke kjent, men trolig spiller ullas evne til å absorbere fuktighet og holde jevn temperatur mot huden en viktig rolle.

Ull mot ild

Ull er naturfiberen som vanskeligst tar fyr. Skulle det først antenne, slukker flammen seg selv.

Ull mot sol

Ull absorberer UV-stråler og gir naturlig solbeskyttelse. Beskyttelsesnivået varierer fra UPF 20 til 50+, avhengig av tykkelse og farge på plagget – tilsvarende solkrem med faktor 20 til 50+.

Hvis ull klør – er det allergi?

Ekte ullallergi er svært sjelden. Kløen skyldes i stedet fibertykkelsen: grov ull har fibre som pirker huden, mens merinoull har så tynne og myke fibre at huden ikke reagerer.

FORSKJELLER: Merinoull strikkes på ulike måter, til venstre frotttestrikket innside på Woolpower, til høyre glattstrikket på Bergans

SOM DET SØMMER SEG: Flate Merrow-sømmer er behagelige og gnager ikke mot huden. Dette er særlig viktig hvis det er sømmer der skulderreimene på sekken presser på.

GODT FESTE: Tommelfingerstrikk eller -hull er en praktisk detalj som gjør at ermene ikke forsvinner opp til albueene når du skal dra et annet plagg over. Og er det kaldt ute gjør dette at håndbaken kan få litt varme/beskyttelse.

Flest fikse detaljer

HERO HALF ZIP/TIGHTS

Ulvang, www.ulvang.com

PRIS TOPP/BUKSE: 1400/1200 kroner
VEKT TOPP/BUKSE: 240/170 g (Men M)
STØRRELSER: S-XXL
MATERIALER: 100% ZQRX Merinoull
STOFF/KVALITET: 200 g per m² / 18,9 micron
SKJØTSEL: Maskin 30 °C, strykejern 110 °C, kjemisk rens, ikke klorbleking eller tørketrommel

Behagelig baselag i miljøsertifisert merinoull. Smal passform, sitter tett på kroppen. Har elastisk tommelfingerbånd på innside av erme, dette er praktisk både når du skal ta på mer klær og for å holde ermet på plass så håndbaken skjermes. Forlenget ryggstykke gir god overlapp bak når du bøyer og tøyer. Lav polohals med ca 16 cm lang kvalitetsglidelås fra YKK gir fleksibel lufting oppe. Rimelig stabil i størrelse etter vask. Tilgjengelig i Navy Blue, Beetle Green og Cathay Spice (kun Half Zip). Kommer i sort.

Praktisk tommelfingerbånd

Tåler ikke mer enn 30 graders vask

Passer til:
Et svært praktisk sett

Mest fleksibelt

ASPIRE BASE LAYER

Härkila, www.harkila.com

PRIS HELT SETT: 1899 kroner
VEKT TOPP/BUKSE: 205/200 g (Men M)
STØRRELSER: S-3XL
MATERIALER: Merinoull 100%
STOFF/KVALITET: 200 g per m² / ikke oppgitt
SKJØTSEL: Maskinvask 30 °C, tørketrommel inntil 110 °C, ikke tørketrommel, klorbleking eller kjemisk rens

Aspire Base Layer er strikket med full-stretch i alle retninger. Den sitter derfor meget godt på kroppen uten å hindre bevegelse. Armene er i utgangspunktet ikke blant de lengste, men full-strech-stoffet, gjør at de uten problemer kan trekkes ned og varme håndbaken ved behov. Klassisk rund hals uten regulering. Ryggstykket på topp er ikke forlenget bak. Strikken i livet på longs har tendens til å rulle seg sammen etter litt bruk. Stabil i størrelse etter vask. Tilgjengelig i Shadow Brown, en klassisk Härkila farge. Mulesing fri.

Full-stretch-system

Strikken i longs kan rulle seg litt sammen etter bruk

Passer til:
Et svært behagelig ullsett

FAQ OM MERINOULL

Er det ulike kvaliteter på merinoull?

Ja, forskjellen handler først og fremst om tykkelsen på ullfibrene. Jo finere fibrene er, desto mykere blir plagget. Under 17,5 mikron regnes som ekstra fin, mellom 17,5 og 19,5 mikron er superfin og brukes ofte i undertøy av høy kvalitet, mens 19,5–21,5 mikron kalles fin og er vanlig i gensere, sokker og mellomplagg. Lengden på fibrene spiller også inn: lange fibre gir bedre slitestyrke og mindre napping.

Påvirker spinning og strikking bruksegenskapene?

En tett strikk gir bedre slitestyrke og høyere vindmotstand. En løsere strikk kjennes mykere og inneholder mer luft, noe som gir bedre isolasjon i forhold til vekt. Ulempen er at den lettere nupper og slites.

La det tørke på kroppen?

Vi testet hvor ubehagelig det er å tørke svett ull direkte på kroppen. Resultatet var enkelt: alle plaggene fungerte fint til dette når det var nødvendig. Likevel er tørt skift og hjelp fra bålvarme, sol eller vind det beste. Men hvis du må, fungerer kroppstørking overraskende godt.

Lufting i stedet for vasking?

Oftest holder det å lufte plagget i stedet for å vaske. Heng det ute eller i et godt ventilert rom, gjerne i skygge for å unngå bleking. Etter en dag eller to er plagget som regel klart til bruk igjen.

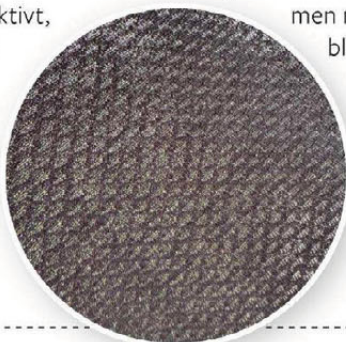
Av John
Arne Tungen
og Aktivt
Testteam

PERFEKT FRA KLATTERMUSEN

Skiftende værforhold setter høye krav til bekledning. Hugin Zip Hoodie har mange av de egenskapene vi ser etter i en mellomlagsjakke til høst- og vinterfjellet.

Jakken er lett, med et middels kroppsnært snitt og godt stretch i materialet, noe som gir både bevegelsesfrihet og god passform. Lengden på liv og ermer er tilpasset bruk under skalljakke. Stoffet er strikket i et luftig rutemønster i en materialblanding som transporterer fukt effektivt, samtidig som den holder deg varm.

På utsatte områder som underarmer, albuer, hettepartier og front er jakken

forsterket med et vind- og vannavvisende materiale som også øker slitestyrken. To høyt plasserte frontlommer fungerer godt selv med sekk på ryggen. Strikketeknikken gjør dessuten at jakken tørker raskt. Det luftige materialet gir lite vindbeskyttelse brukt alene, men med sekk på ryggen blir ulempen mindre merkbar. Etter en aktiv sensommer og høst på tur har dette blitt en ny favoritt. Vi kunne ønsket oss en variant uten hette – men det er en smakssak.

HUGIN ZIP HETTEGENSER

www.klattermusen.com/no

Pris: 2400.-

Material: Norna Construction: 43% polyester, 40% resirkulert polyester, 17% merino ull. 210g/m²
Kommer i egen dame- og herremodell, flere farger, str XXS–XXL

- + God fuktkontroll, god passform, perfekt som mellomlag, tørker raskt
- Hette, smak og behag

KNESOKKER I MERINOULL

Når høst og vinter bringer fram de tyngre turstøvlene, er gode sokker avgjørende. Lundhags, mest kjent for solide sko og støvler, har også blitt en komplett leverandør av turutstyr. Vi har testet deres høye Merino Trekking Sock High – en spesialisert tursokk designet for lange turer. Sokken er laget for bruk sammen med en tynn innersokk (liner), men fungerer også fint alene. På mer krevende turer gir kombinasjonen med liner bedre beskyttelse, mer isolasjon og en følelse av tørrere føtter. En innersokk med høy andel syntetiske fibre øker fuktttransporten ytterligere.

Merino Trekking Sock High har ekstra polstring foran på skinnebeinet, elastikk rundt vrsta og forsterkninger under foten og rundt tærne. Ullblanding med 62 prosent merinoull gir en god balanse mellom varme, slitestyrke og fuktttransport. En sokk som leverer akkurat det den lover – og som anbefales til høst- og vinterbruk.

MERINO TREKKING SOCK HIGH

www.lundhags.com/no

Pris: 350,-

Material: 62% merinoull, 33% polyamid, 5% lycra
5 ulike størrelser i området 34–48

- + God passform/sitter godt, god beskyttelse, slitesterk, god fuktttransport
- Lite negativt

LETT, ISOLERT SKALLJAKKE

Helly Hansen har fått kritikk for tunge plagg og manglende passform i flere tidligere tester. Med Odin Rock Insulated Shell Jacket viser de at det går an å kombinere lav vekt, god passform og bredt bruksområde.

Jakken er bygget i 2-lags Helly Tech med vann- og vindtett ytterstoff og et løsthengende airMesh-innerfôr som gir imponerende isolasjon i forhold til vekt. Fôret puster godt og tørker raskt. Både

ytterstoff og innermateriale har stretch som bidrar til god passform.

Ermene er lange nok, livlengden funksjonell og hetta sitter godt. Ventilasjonsglidelåser under armene gir økt lufting under høy aktivitet. En liten irritasjon oppstår når jakken tas på med fuktige hender – innerfôret kan følge med ut av ermene og må dyttes tilbake. Ingen stor feil, men merkbart. Alt i alt en lett og funksjonell jakke som passer godt til aktiv bruk gjennom høst og vinter.

ODIN ROCK INSULATED SHELL JACKET

www.hellyhansen.com/no

Pris: 3999,-

Vekt: ca. 430g

Material: 2-lags Helly Tech Professional, delvis resirkulert polyester innerfôr

Egen dame- og herremodell, S-2XL

- + Lav vekt/pakkevolum, stort bruksområde, god passform
- Litt løst innefor ved mansjettene/ermene

LUN TURBUKSE

Heldre Geilo er en turbukse i soft-shell som vi har testet gjennom sommer og høst, både i dame- og herremodell. Softshell gir stretch og komfort, er vind- og vannavvisende, og isolerer litt i seg selv. Til varme sommerdager kan det bli hett, men når temperaturen synker, kommer materialet virkelig til sin rett. Damemodellen har fått skryt for passform, mens flere menn opplever at livet kunne vært bedre tilpasset. Ellers er designen lik: elastikk og borrelås i livet, to stikkommer og to lårkommer. Herreutgaven har i tillegg en baklomme. Alle lommer er med glidelås. Buksen har gode beltehemper, formsydde knær og stramming nederst ved ankene. Produksjonskvalitet og detaljer er ikke på nivå med de dyreste buksene

vi har testet, men til denne prisen er Geilo et solid kjøp – forutsatt at passformen fungerer.

GEILO TURBUKSE

www.heldre.no

Pris: 999,-

Vekt: ca 400g

Material: Softshell, 94% polyester, 6% elastan

Egen dame- og herreutgave, flere farger, XS-3XL, kommer også i en juniorutgave til 799,-

- + Lun, god stretch, puster godt, slitestyrke
- Noe å hente på passform og produksjon

Av Peter
Nagy**KÓT****LIGNER PÅ SMÅFISK**

Den synkende minnow-wobbleren Kót har en slank design og naturtro gange og fungerer til det meste av rovfisk i ferskvann. Navnet er et dialektord fra Setesdal og betyr småfisk. Wobbleren svømmer raskt og triggende når du sveiver inn, men kan også fiskes effektivt med «twitching». Veil. pris fra: 139 kroner.

Leverandør: Sølvkroken

TWILIGHT & MAX PRO 60**LAKSEFISKEPAKKE**

Denne pakken er ypperlig for laksefiske, satt sammen av den velbalanserte, langkastende Berkley Twilight 4-delt 10 fot 15–55g stang og Abu Garcia Max Pro 60 haspelsnelle med ferdig påspolet Berkley FireLine. Senen er slitesterk, kaster langt og gir god kroking, lover produsenten. Veil. pris: 2399 kroner.

Leverandører:

Berkley og Abu Garcia

DAIWA SILVERCREEK**SPINNER FLY**

Silvercreek-spinnere har fått en bror! Disse har bundet en rød flue på treblekroken, noe som har vist seg å trigge hogg fra arter som abbor, ørret, røye og andre arter. Leveres i seks og ni gram i åtte forskjellige frekke farger. Vel. pris fra: 65 kroner.

Leverandør: Daiwa

PENN AUTHORITY**VIL VÆRE BEST I KLASSEN**

Penn Authority-serien vil være best i klassen på forsegling og gange, og snellene har størrelse og utveksling for alle scenarier i saltvann. En ny teknologi sørger for at det ikke slippes inn noe vann i snellehuset. En tipp topp brems takler det meste saltvannsfiske kan by på. Authority produseres i 13 versjoner fra størrelse 2500 til 10500, så med disse kan du fiske alt fra sjørret og til tropiske arter med popper eller speed jiggging. Veil. pris fra: 5399 kroner.

Leverandør: Penn

RAPALA HUBDOCX**HELÅRSTELTET**

Hubdocx er teltet for alle årstider, ikke minst en iskald vinterdag på isen. Inni denne sitter du lunt og godt mens uværet røsker i teltduken. Teltet er romslig, enkelt å sette opp (pop-up) og fås i to størrelser, for 3–6 personer. Teltet er konstruert med et robust stoff med PU-belegg, og forsterket mellom stofflagene for optimal varme og isolasjon. Veil. pris fra 8999 kroner.

Leverandør: Rapala VMC

www.rapalavmc.no

ISLENDER**LETTERE UTGAVE**

Islanderen er en klassiker og nesten synonymt med ullgenser. Opprinnelig strikket av koner og søstre av fiskere og arbeidere langs kysten, før det ble Devolds første arbeidsplass. Her har de produsert Islendere i en årrekke og til tross for navnet så brukes det 100 prosent ren norsk ull. Nå har de lansert en lettere Islander, en Islander Light, kan du si.

Veil. pris: 2299 kroner.

Leverandør: Devold

STONE PAPER**VANNTETT NOTISBLOKK**

Kan du lage papir av stein? Svaret er ja. Blokka består mest av naturlige mineraler som kalkstein, kombinert med 20 prosent bindemiddel (HDPE-plast). Fordelen med dette er blant annet at flere trær får leve, men materialet har også unik egenskaper, det er svært slitesterkt, og vanntett! Så denne blokka kan du ha med i all slags vær og notere ned detaljene rundt den siste fisketuren, eller bruke den som dagbok.

Veil. pris: 179 kroner.

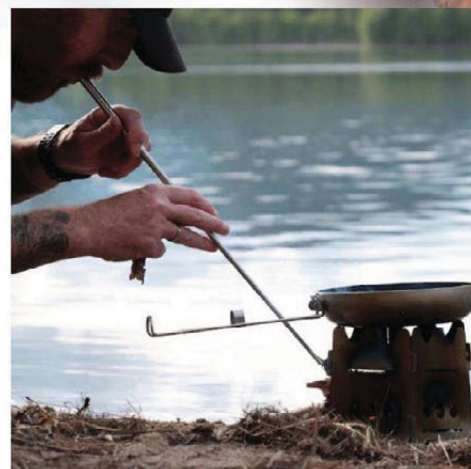
Leverandør: www.revir.no

BLÅSERØR**HELT GENIALT!**

Noen ganger produseres det hjelpemidler som er geniale i all sin enkelhet. Som dette teleskopiske blåserøret i rustfritt stål. Her kan du effektivt gi førstehjelp til bålet ditt uten å svi øyenbrynene, og for all del, bruk den hjemme i vedovnen også.

Veil. pris: 149 kroner.

Leverandør: www.revir.no

BACK PROTECTOR RACE**FOR SIKKERHETS SKYLD**

En ryggskade kan bety slutten på ditt aktive liv, så venn deg til ryggbeskytteren først som sist. Back Protector Race har en tykkere padding og er designet for alpin, freeride og snowboarding der ekstra beskyttelse er nødvendig. Myk til vanlig, men med rå støtdempende egenskaper ved slag.

Veil. pris: 1799 kroner.

Leverandør:

Sweet Protection

ARV**ET SMYKKE AV EN KNIV**

En kniv kan være mer enn et redskap, et vakkert håndverk, ja, rene smykket, som du bare kan holde i hånden og beundre. Arv fra Helle er en slik kniv, med håndtak av reinsdyrhorn, masurbjørk og lær, og knivblad av laminert, rustfritt trelags stål. Navnet Arv henspiller på at denne kniven er så fin at den gjerne går i arv.

Veil. pris: 1649 kroner.

Leverandør: Helle

Av Dag
Kjelsaas

Her vurderer og
tester vi rimeligere
turutstyr. Produk-
tene er ikke testet
over lang tid

LETT FJELLDUK

Dersom du vil ha en lett fjellduk til å sitte eller ligge i, er dette et alternativ. Duken er i en grå/brun/grønn kamuflasjefarge med tett mønster som kan minne om en lavdekt stein. Innsiden er i aluminiumsfolie for å oppnå refleksjon av strålevarme. Duken er vann- og vindtett.

På grunn av sin gode lengde kan duken brukes både som soveposetrek eller vindsekk/nødly for en person. Å gå med den rundt kroppen som poncho er noe upraktisk på grunn av lengden, og

da må man løfte den og feste et belte utenpå.

Pakkes den rundt deg så regn ikke trenger gjennom ved glidelåser, kan du ligge tørt inne i soveposen, men vil som ved annen bruk med lukkede glidelåser oppleve kondensdannelse fordi duken ikke er foret. Fjellduken har maljehull i hjørnene, avtagbar hette og kan lukkes med både glidelås og borrelås i midten. Savner modifiserte ermer.

Konklusjon: Lett fjellduk.

STORMBERG JÄMTLAND REGULAR FJELLDUK

xxl.no

Pris: 999

Vekt: 900 g

Størrelse som soveposetrek/nødly: 102 x 220 cm

Materiale: Ripstop nylon

Belegg inni: Aluminium folie

Vannsøyle: 10 000 mm

+ Lett. Full liggelengde.

- Kondensdannelse. Ikke ermer.

OPPLADBAR LED HODELYKT

Denne lykta har en lyskjegle som fungerer bra til generell bruk, med kraftigst lys i en sentral del og avtagende styrke utenfor. Den kommer med løse, justerbare strikkreimer som er litt trøblete å montere, men som til gjengjeld ikke så lett frigjøres ved belastning. Disse kunne vært noe lengre med tanke på bruk utenpå tykk vinterlue.

Lystiden er på i underkant av to timer ved kraftigste lysmodus. Deretter kuttes lyset helt, og varer bare kort tid om du skrur på igjen. Etter noe bruk sluttet testlykta å virke, men ved å ta batteriet ut og inn virket den igjen. Ladeåpningen er beskyttet med «klokk» rundt av/på knappen som kan skrues ut.

Konklusjon: Rimelig lykt med godt fordelt lyskjegle, kraftig nok til det meste.

ENERGY+LED HODELYKT

Europris.no

Pris: 249

Oppgitt effekt: 1100 lumen

Vekt: 160 g

Oppgitt brukstid: Max 4 t.

Målt brukstid full styrke:

110 min.

Materiale: Aluminium

Lysmoduser: 100 %, 50 %, 25 %, Blitz, SOS og av.

Ladekabel: USB-C

+ Lysfordeling

- Brått strømkutt når utladd

ISPIGGER MED FLØYTE

Ispigger redder liv og bør henge rundt halsen på alle som går på is, selv om denne virker trygg der man går utpå. Mange modeller bygger på samme prinsipp: skaft i holdere av plast som kan tas enkelt ut ved å gripe med hendene. Mange modeller har også fløyte, noe som kan være til god hjelp hvis man trenger hjelp.

Denne modellen har fløyte i snor med clipsanordning, slik at piggene blir hengende løse litt nedpå brystet når du fester clipsen i et plagg øverst ved halsen. Ulempen er at piggene ofte blir dinglende i veien, for eksempel under isboring. Dette kan modifiseres til det bedre ved enten å korte ned snora mellom holderen og fløyta, eller ved å lage fester øverst på skaftene og montere reim/strikk. Reima skal da rundt nakken. Snorene skaftene er festet til kan løsne (som på flere andre modeller),

så det er lurt å legge på en enkelt runde med tape.

Konklusjon: Ispigger med noen mangler til veldig bra pris.

KINETIC ISPIGGER

Sportoutlet.no

Pris: 50

Materiale skaft: Plast

Pigg: Stål

Ekstra: Fløyte

+ Fløyte

- Festeanordning, Feste snor.

ELEKTRISK 5-SETER MED PLAN

MUSSO EV SUV 4X4

KGM

Made in Korea

LEASING FRA KUN

3.990,-*

PR MND

5-SETER FRA KUN 469.900,-

Tilbys også som 2-seter varebil.

Les mer på kgm-auto.no

SUVERENE GARANTIER

Nybilgaranti 7 år / 150 000 km. Batterigaranti 10 år / 1 million km

Nå kommer helelektriske Musso EV 4x4 – en ny type SUV med plan. Den er et helt nytt bilkonsept til en suveren pris, og er den ultimate kombinasjon av SUV-kvaliteter, et praktisk lasteplan og fem seter. Musso EV 4x4 representerer et nytt tankesett i utviklingen av fremtidens elektriske biler; En familiebil med avansert firehjulstrekkssystem og et romslig plan med god nyttelast. Koreanske Musso EV 4x4 er bygget fra grunnen av som en helelektrisk SUV med firehjulstrekk og er et moderne og anvendelig bilvalg for både firmaer, familier og aktive brukere.

*Betingelser: 36mnd/30.000km, Kr. 119.280,- i startleie. Etablerings-/tinglysingsgebyr 4.995,-. Nominell Rente 5,90%. Total 271.335,-. Etableringsgebyr, tinglysning, termingebyr, frakt, klargjøring, metallic-lakk og vinterhjul er inkludert i prisen. Vi tar forbehold om skrivefeil.

ØRRETFISKE I JUNKERDAL NASJONALPARK

JAKTEN PÅ DEN RØDE ØRRET

Stor-Rosnivatnet er kjent for store ørreter med glørdt fiskekjøtt. Det var derfor med høye forventninger og velfylt fiskeskrin at hele familien dro på fisketur til Junkerdal nasjonalpark.

Tekst: Anne Karen Holstad
Foto: Christer Rognerud

➤ RØDT ØRRETKJØTT

Statskogs undersøkelser i Stor-Rosnivatnet viser at vannet huser fjellørreter på over tre kilo, med en delikat dyprød kjøttfarge.

Noe av det mest spennende jeg vet er å besøke nye fjellområder. Utforske nye kroker av vårt langstrakte land. Vandre i storslått landskap, nyte friheten i fjellet og prøve nye og forlokkende fiskevann.

Da Christer foreslo å dra til Junker-

dalen nasjonalpark for å besøke Stor-Rosnivatnet, en av Statskogs spennende fiskeperler, var jeg ikke tung å be. Fiskestammen er beskrevet med to fristende ord: stor og rød. Forventningene var skyhøye før avreise, og både små og store så fram til et nytt tureventyr.

Etter en kort teltnatt i sentrum av Sulitjelma, våknet vi til en flott sommerdag.

POPULÆR INNFALLSPORT

Vi pakket fjellsekkene, forberedte fiskeutstyret og tok turen innom den lokale Coop Prix-butikken for provi-

BALVATNET:

Vi startet turen inn i naturskjønne Junkerdal nasjonalpark fra innfallsporten ved Balvatnet.

antering. Vi fikk med oss nysgjerrige blikk og gode fisketips da vi fortalte om turplanene våre.

Værmeldingen for de neste dagene var ikke like oppløftende som dagens skyfrie himmel. I utgangspunktet hadde vi planlagt å slå leir i vannkan- ten ved vår utvalgte fiskeperle, men

> JUNKERDAL NASJONALPARK

Nasjonalparken ligger langs svenskegrensa i kommunene Saltdal og Fauske i Nordland. Navnet kommer fra den dype Junkerdalen. I 2004 ble nasjonalparken opprettet med mål om å bevare et stort og tilnærmet urørt naturområde, med spesiell vekt på det unike plantelivet. Området bærer likevel preg av stor menneskelig aktivitet. I Sulitjelma var det gruvedrift mellom 1891 og 1991, og fjellområdene var viktige utfartsområder for gruvearbeidere. Vannene i nasjonalparken huser fisk av veldig god kvalitet og fin størrelse. Med Statskogs Norgeskort for innlandsfiske kan du fiske i hele nasjonalparken. Med stang og håndsnøre er fisket gratis for personer under 20 år og over 67 år.

INGEN FISK: Det ble ostemørbrød til lunsj da ørreten i Stor-Rosnivatnet ikke lot seg lure.

bestemte oss i siste øyeblikk for å leie Fuglvannshytta i stedet. Med tak over hodet og tilgang på både senger og kjøkkenutstyr, ble sekkene våre betydelig lettere.

Med lette skritt startet vi fra Balvatnet, en populær innfallsport, og fulgte den T-merkede stien mot Stor-Rosnivatnet. På vei opp den siste tunge kneika, så Christer undrende på meg. Har vi husket havnen, spurte han og kikket på sekkene. Sprek ørret på tre kilo lar seg sjelden fange uten håv. Jeg tok derfor den sure turen tilbake til bilen og fikk et par ekstra kilometer i beina.

Vel framme ved Fuglvannshytta, lettet vi på utstyret og nøt en bedre lunsj. Isak luftet tærne, mens Ylva fant fram kortstokken. Hun mente et slag Idiot kunne hjelpe på fiske-lykken. Da far tapte og Isak vant, ble

det fort bestemt at det var på tide å ta jomfruturen til Stor-Rosnivatnet. Et fyldig fiskeskrin, mark og fiskestenger til hele familien ble pakket i sekken.

FISKETØRKE

Fuglvannshytta er todelt, og like før vi skulle gå, kom de andre leieboerne tilbake fra fisketur. De så noe slukket ut. Far med to sønner kunne fortelle at de hadde fisket i dagevis uten å få et eneste napp. Det var dårlige nyheter, men jeg tenkte at den tidligere sportsfiskelæreren i familien sannsynligvis hadde noen lure triks i ermet.

De ruvende fjellene i øst fulgte oss i sidesynet da vi vandret på stien over fjellet. Vi fikk øye på fiskeperla vår. Vannet omkranset av fjellene Båshaugen, Øverknubben og Ball-

STOR-ROSNIVATNET: Håpefulle ørretfiskere på vei ned mot Stor-Rosnivatnet for aller første gang.

NYDELIG MIDDAG: Delikat ørret av prima kvalitet falt i smak både hos liten og stor.

OTERFISKE: Etter to dagers fiske, uten et eneste napp, fikk Anne Karen en ørret på 1,2 kilo på Fuglvatnet.

doajvve, lå værhardt og åpent til. På vei ned mot sørøstenden møtte vi en kar på 80 år med vandrestav. Han kunne fortelle at han måtte dra tomhendt hjem i dag. Etter et helt dagsverk med dorging fra båt i hard vind, var han helt utslitt og måtte gi seg. Den erfarne fiskeren var overrasket over det dårlige fiskebettet, og fortalte at den største ørreten han hadde fått her var på 2,8 kilo. Han anbefalte oss å prøve bunnmeite i Rosnakjosaen seint om kvelden og på natta.

For å gjøre fisket mer familievennlig hadde vi leid båt gjennom Sulitjelma jeger- og fisk. Vi ventet på at vinden skulle roe seg noe. Da det kun var små krusninger, prøvde vi oss på

fiskemetoden vi har lyktes så godt med i Borgefjell. Agnkroken med to sprellende meitemarker ble sluppet ut og danset like over bunnen, kun nedtyngt av en svivel og ei lett blykule. Jeg rodde sakte, mens Isak og Ylva fulgte spent med på stangtuppen.

DÅRLIG STEMNING

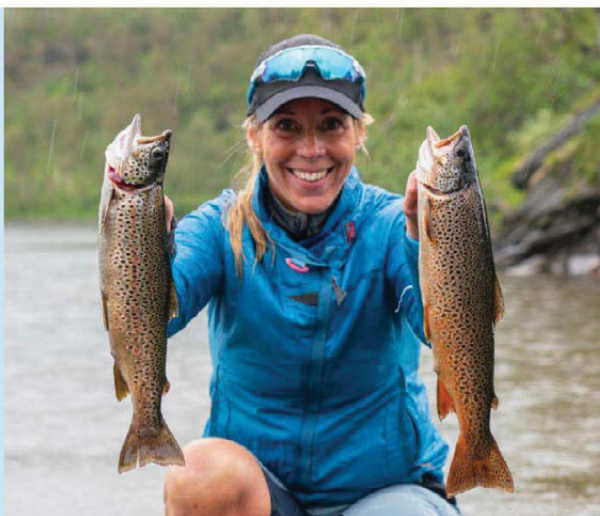
Vi fortsatte langsmed land og ble overrasket over hvor mange små «fangsthytter» som lå ved høyfjellsvannet. Det var tydelig at dette har vært og er et populært fiskevann for lokalbefolkningen. Da vi rundet øya, blåste det brått opp. Fiskesnørene floket seg, og det var nærmest umulig å legge båten opp mot vinden. Chris-

>>>

> FISKETIPS

Ifølge lokale sportsfiskere er sølvfargede sluker og spinnere på fem til sju gram et sikkerstikk. Markdrag skal også fungere veldig bra, samt bunnmeite med meitemark sent på kvelden. Fluefiske er populært når insekttlekkingen er i gang. Det finnes mange små og spennende ørretvann på øst- og vestsiden av Balvatnet, som huser ørreter godt over to kilo.

ter skyldte på roeren og stemningen i båten ble like dårlig som fisket. Til tross for iherdige forsøk måtte vi til slutt legge inn årene og gå i land. Himmelen ble fylt med et rosaskjær, og den vakre solnedgangen slo følge helt tilbake til hytta.

Neste dag bød også på vanskelige vindforhold, og etter hvert kom også det varslede regnet. Regn betyr som regel fiskebett, og både Christer og jeg hadde fremdeles trua i behold. Vi gjorde utallige forsøk både fra land og båt for å lure på en av Stor-Rosnikubbene. Sluk, flue, spinner, markdrag og wobblers. Etter en

KVELDSFISKE: Vi drømte om store og røde ørreter i Stor-Rosnivatnet, men vi fikk ikke et eneste napp.

➤ ANKOMST OG HYTTE

Ankomst Balvatnet: Ta av fra E6, før ankomst Fauske til Sulitjelma (RV 830), følg Stordalsveien (RV 7482) videre, ta av mot skihytta og kjør videre til Balvatnet. Fra parkeringen ved demningen går det turstier inn til Stor-Rosnivatnet (5 km) og Fuglvannshytta (4,3 km).

Fuglvannshytta: Hytta ligger på nordøstsiden av Fuglvannet, 200 meter fra vannet. Hytta har vedovner for oppvarming. For belysning er det 12v solcelle. Fuglvannshytta har åtte sengeplasser fordelt på to utleiedeler. Ved leie av Fuglvannshytta kan du bruke båt/båtene i Fuglvannet. Det henger redningsvester i naustet. Hytta kan leies på Inatur.no.

kveldstur innom Rosnakjosen måtte vi innse at de lunefulle og lite bitevillige ruggene ikke lot seg friste.

ALLE GODE TING ER TRE

Turens siste dag, og håpet om rødt gull var begynt å svinne hen. Fuglvatnet lå innbydende like nedenfor hytta. Vi bestemte oss for å gjøre et forsøk. Etter knappe fem minutter hogg det til på Lottospinneren til Ylva, men jubelen stilnet fort da ørreten glapp.

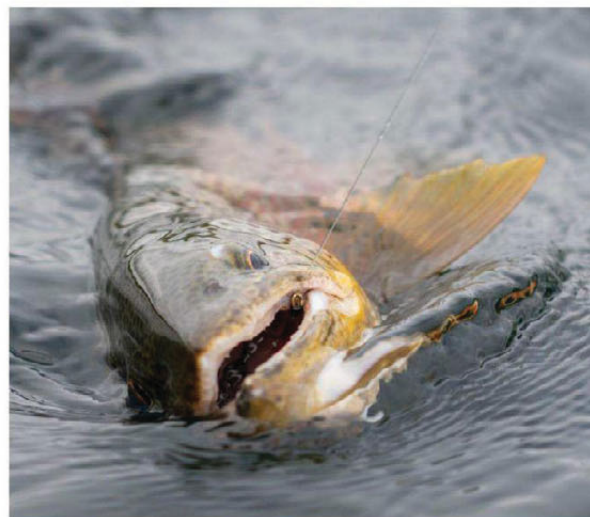
Det var små krusninger på vannet. Perfekt otervind. Jeg satte ut flueoteren, og ventet spent. Vi passerte et

grunt område og jeg kjente det rykket i hovedlina.

– Den er stor, sa Ylva, mens hun så ørreten forsvinne ned i dypet.

Da ørreten nærmet seg båten, gjorde Christer klar håven. En smellfeit ørret på 1,2 kilo gled trygt opp i håven, og vi jublet høylytt. Like etter landet vi to ørreter til, på henholdsvis halvkiloen og åtte hekto.

Inne på land åpnet vi buken på ørretene. En dyprød farge kom til syne. En rødfarge slik vi hadde sett for oss at vi skulle få oppleve på Stor-Rosnivatnet. Snakk om å gå over bekken etter vann.

KILOSØRRET: En sprek kilosørret lot seg til slutt lure på flueoteren i Fuglevatnet.

FAMILIENS VAKRESTE EVENTYR: En opplevelsesrik dag går mot slutten.

FAMILIENS VAKRESTE EVENTYR

RYPEJAKT I KAUTOKEINO

Trærne begynner å skifte farge, bladene faller av og det er blitt kaldere i luften. Det er i begynnelsen av oktober og skolene i Trondheim tar en uke høstferie.

Tekst og foto: Torild Kulseth Pedersen

VAKRE FINNMARKSVIDDA:
Landskapet er flatt så langt
øyet kan se.

► KAUTOKEINO

- Kautokeino ligger vest på Finnmarksvidda og er Norges største kommune med et areal på litt over 9700 kvadratkilometer.
- Eldorado for friluftsliv.
- Kautokeino har ca. 2900 innbyggere, de fleste er samiskspråklige.
- Viktig kommune for samisk kultur, språk og utdanning.

Vi er klare for rypejakt, familiens vakreste eventyr med ungdommer på 14 og 16 år.

De siste årene har vi kjørt fra Trondheim til Kautokeino – nøyaktig 1260 km – gjennom fine veier i Sverige og Finland. Kautokeino er et eldorado for alle som er glade i friluftsliv og en viktig kommune for samisk kultur, språk og utdanning. Etter ca. 16 timers kjøring, og med en overnatting i Arvidsjaur i Sverige, er vi vel fremme. Eventyrene og opplevelsene ligger foran oss. Denne uka har vi ventet lenge på.

NESTEN VINTER

Høsten har kommet mye lenger her i nord, bladene har allerede falt av på trærne, og det er rim på bakken. Det er like før vinteren melder sin ankomst på Finnmarksvidda. Forhåpentligvis får vi noen fine dager på jakt før snøen og isen legger seg på vidda.

Terrenget er helt nydelig å gå i, mye mose, lav og litt kratt. Området er

stort sett flatt og består av bjørketrær enkelte steder. Rypebestanden har vi hørt skal være god i år.

LIRYPENE FLYR OPP

Vi lader haglene og går tre i bredden, med noen meters avstand mellom oss. Vi må alltid se hverandre – det er en viktig regel.

14-åringen går på opplæringsjakt og ligger noen meter bak oss, uten våpen til å begynne med. Det er stor spenning i lufta, hver minste bevegelse får oss til å være på vakt fra starten av. Vi går og går og plutselig flyr det opp to hvite liryper ca 20 meter foran oss. Den som har best skuddmulighet skyter. Vi andre ser at rypa faller, og det blir stor jubel i familien. Haglene knekkes og patronene tas ut.

Vi springer frem og der ligger den brune og hvite fuglen urørlig i krattet. Vi har fått vår første rype på denne turen. Rypa kjennes varm å ta på, og vi blir stående en stund å beundre den. De fleste brune sommerfjærene har begynt å falle av, og det har vokst ut hvite vinterfjær. Dette er for at rypa skal være godt kamuflert når vinteren kommer.

VÅPENSIKKERHET

Vi går videre på jakt hele familien samlet og sikkerheten gjennomgås med jevne mellomrom. Man må aldri sikte på noen, og sikringen skal alltid være på helt til man hever våpenet for å skyte mot for eksempel en rype.

Det innebærer et stort ansvar å ha med ungdommer på opplæringsjakt. Regelen er at man må ha fylt 20 år og ha gått på jakt og betalt jegeravgiften i minst tre år. Gode våpenvaner må læres fra første stund. Vi knekker haglene og tar ut patronene når terrenget er bratt eller en elv skal krysses. Det samme gjelder når man tar

SIKKERHET: Gode våpenvaner læres fra første stund.

SKIFTER DRAKT:

De brune sommerfjærene har begynt å falle av, og det har vokst ut hvite vinterfjær

lunsj eller møtes for pauser, da skal våpenet alltid sjekkes at det er tomt. Vi øver på dette gjennom hele jakturen.

KVALITETSTID

Det nærmer seg lunsjtid, vi er alle sultne etter å ha gått flere kilometer. Vi samler sammen alt som kan brukes til opptenning og slår oss ned ved et stille vann. Det er mye bjørk å ta av, og bålet blir stort.

Vi koker kaffe, kakao og spiser matpakke vår. Stemningen er avslappet og god, og maten smaker ekstra godt rundt bålet. Vi kjenner varmen fra ilden i ansiktet. Det er kun knitring fra bålet og lyden av stillhet som høres. Sola står lavt på himmelen og gir et fantastisk lys utover vidda. Dette er virkelig avkobling fra en travel hverdag i byen der alle er opptatt med sitt. Her hentes overskudd og påfyll til senere i livet. Tiden sammen med ungdom-

mene er dyrebare, og hvert sekund nytes på vakre Finnmarksvidda. Dette er skikkelig kvalitetstid.

UNGDOMMER PÅ JAKT

Vi vandrer videre med hagla i hånda, denne gangen er det mor og far som går bakerst, uten ladd våpen. 16-åringen har gjennomført og bestått jegerprøven tidligere i høst.

Det går en stund før ungdommene plutselig stopper opp og har fått øye

► JEGERPRØVEN

Opplæringsjakt: Fra og med det året du fyller 14 år kan du delta på opplæringsjakt med våpen. Må ha samtykke fra foresatte og gå sammen med en erfaren jeger som er minst 20 år gammel.

Aldersgrense for rypejakt alene: Må være fylt 16 år og bestått jegerprøven.

Jegerprøven kan tas fra det året du fyller 14 år og består av 30 timers kurs. Deretter gjennomføres jegerprøveeksamen som krever minst 40 av 50 oppgaver riktig.

på noe. Det hviskes og gis tegn om at det er flere ryper lenger frem. Flokken er såpass lagt unna at det bør skytes med salongrifle – som vi også har med oss. Våpenet rekkes frem og stille venter vi alle i spenning. Tiden går og rypene har ikke oppdaget oss ennå. En god posisjon må finnes, det siktes, pustes og siktes. Så går skuddet av. En fulltreffer!

Det jubles enda høyere denne gangen. Livets første rype er skutt med salong. Det er nesten så vi ikke tror det. Tenk at det går an å treffe sin første rype på denne måten. Stolt vises den frem og bilder må tas. Dette blir et minne for livet.

NORDLYS

Jaktturen fortsetter med stor glede, og vi får flere sjanser samme dagen.

Mange ryper bommes det på, mens noen flere blir med oss videre i sekken.

Vi går over elver og gjennom enkelte partier med tungt myrterreng. Naturopplevelsene er store. Vidda er utrolig nydelig, landskapet er flatt så langt øye kan se. Sola begynner å gå ned og vises så vidt over horisonten. Det er blitt kaldere i lufta og kvelden nærmer seg. Mørket faller raskt, og nordlyset danser over himmelen med sine fantastiske farger.

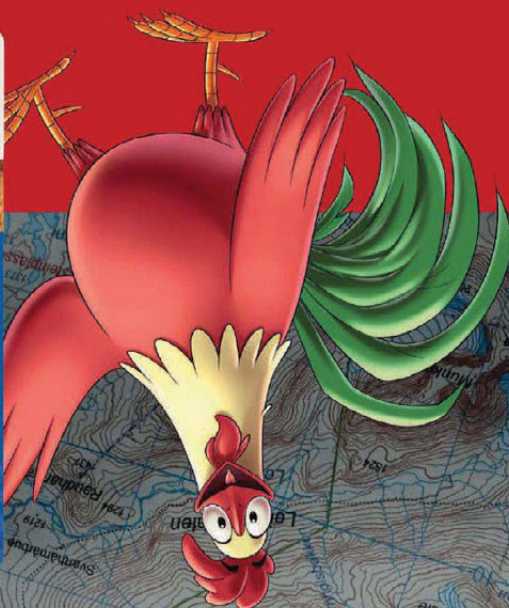
Vi er slitne i kroppen og føttene kjenner at de har gått mange kilometer denne dagen. Alle er fulle av inntrykk og nye opplevelser som gir oss masse energi. Dette gir mersmak og enda har vi flere dager igjen på jakt i fineste Kautokeino. ●

NORDLYS:
Mørket kommer raskt og på himmelen danser nordlyset

I KIKKERT-SIKTET:

Det siktes, pustes og siktes før skuddet går av.

kjeks å ha
når kartet har vært feil
vei hele veien på feil vei!

Av Lars
Nilssen

HISTORISKE FISKEUTSETTINGER

FLYGEFISKEN

En klar høstdag i 1948 lettet et fly med en uvanlig last fra Fornebu. Om bord var det tre mann og 3000 sommergamle dverglaksunger. I løpet av den nærmeste timen skulle norgeshistoriens mest spektakulære settefiskforsøk finne sted.

FLYSLIPP: Det var spektakulært at 3000 dverglaks skulle droppes fra fly. Aftenposten omtalte saken 25. september 1948.

Faksimile, Aftenposten

Der! Flygeren ga tegnet og den første ladningen med fisk falt ned fra himmelen.

Det er Ferdinand Aars som i bladet OFA-nytt 7/8 1948 forteller om hvorfor han satt sammen med Knut Rom og spadde dverglaksunger ned i en trakt gjennom et flygulv fra 300 meters høyde.

«Dverglaksen vi har klekket ut og som vi har hatt gående på anlegget i hele sommer, er en pelagisk fisk som søker sin næring på dypet. Det er en kjensgjerning at det ikke nytter å sette ørret i gjeddevann. Ørret og gjedde er næringskonkurrenter og søker sin føde på grunt vann. Gjeddene tar knekken på ørreten, men det skal bli meget interessant å se om ikke dverglaksen klarer seg. Hvis det går, vil vi kunne få vann befolket med gjedde til å bli fiskevann for de som også fisker med flue.»

Fiskeadministrasjonens folk i Ski var varslet. De skulle ligge ute i båt på gjeddevannet Langen for å se hvordan det gikk med settefisker når den traff vannet. Journalister var også informert, og nyhetsverdien var så stor at en fikk pressen til å bekoste hele foretaket.

«Eksperimentet viste seg å være 100 prosent vellykket etter rapportene vi fikk fra karene ute i båten på Langen. Fiskene hadde tatt vannet i stor stil med hodet først. Ingen fisk hadde blitt liggende på overflaten. Dverglaksen hadde søkt ned i dypet med en gang. Og OFA er kommet enda et skritt videre mot målet: Å skaffe godt fiske til alle»

NORDMARKA NESTE

Langen ble aldri noe annet enn et hvitfiskvann, men noen av flygefiskene overlevde flygeturen. I rapporten fra Fiskeriinspektørens kontor fra 1950 skriver vitenskapelig konsulent Leiv Rosseland:

«Av de 5000 befruktete dverglaksrognene ble det 4200 sommergammel settefisk. Disse ble fordelt på 3000 stk. til Langen i Ski og 1200 til Øyungen i Nordmarka ... i 1949 ble det meldt om gjenfangster av dverglaks fra Langen.» (Dagens navn på arten er bleke – en laksetype som aldri går ut i sjøen, men lever hele livet i ferskvann.)

Året etter var Widerøe-flyet på vingene igjen. Denne gangen var det de klassiske vannene Spålen, Haklo-kroktjern og Sandungskroktjerna i

I DET GODES HENSIKT

I forbindelse med researchen til boka «Ørretens norgeshistorie» kom Lars Nilsen over så mange underlige eksperimenter i vår 160 år lange offentlige fiskekultiveringshistorie, at de fortjente en egen artikkelserie der de mest spektakulære og ukjente forsøkene, som alle ble utført i det godes hensikt, ble viet oppmerksomhet. En av disse historiene er om «flygefisken».

FISK I LUFTA: Flyslipp med settefisk i et øde fjellvann i Sierra Nevada 1950.

ØRRET

Tom Furuseth

Utsetting av ørret er ikke noe nytt. Det har vært gjort trolig uminnelige tider i Norge. Funn av fiskebein på fjellet viser at utsetting av fisk er noe vi har begynt med for minst 3–4000 år siden. Utsetting av fisk har pågått helt fram til våre dager. Noen metoder har vært mer kreative enn andre, noe Lars Nilsen skriver om i denne artikkelen.

Lars Nilssen

Nordmarka som skulle bombes med dvergglaksunger. I kampen mot abborren måtte alt prøves, og ledelsen i OFA hadde tydeligvis stor tillit til dvergglaksen som abborpredator.

En skulle tro de ikke kjente til vitenskapelig leder ved Statens Forsøksvirksomhet for Ferskvannsfisker – Dr. Knut Dahl – sine forsøk med denne fisken, som startet allerede i 1927: beskrev kanadieren Gustave Prevost sine erfaringer.

KRIGSPILOTEN

Men det skulle en eksentrisk amerikansk krigspilot til for å gjøre big business av metoden.

USA opplevde en enorm økonomisk medvind i årene etter 2. verdenskrig. For den gjengse amerikaner ble lommeboka feitere og arbeidsdagen kortere, og fiskeinteressen økte i takt med mer fritid og billigere haspelutstyr. Fiskepresset i de fleste ørretelvene ble knallhard, og dette var lenge før amerikanerne hadde introdusert prinsippet om «catch & release». Markedet skrek etter nye locations og mer settefisk.

På samme tid – i det militære vakuumet som oppsto mellom 1945 og Koreakrigen – sto en gigantisk flypark på bakken. Demobiliserte piloter måtte søke lykken i andre luftrom

SPEIDER UT OVER LANGEN:

Knut Rom og Ferdinand Aars speider ut over Langen før fiskeslippet.

enn krigens. En av dem var 40-åringen Al Reese.

Reese hadde årelang erfaring i presisjonsbombing, og da han fikk jobb i The Californian Department of Fish and Games, insisterte han på å bruke fly til å sette fisk i fjerne vann og tjern. Etter et par mislykket forsøk med nedfrossen fisk i fallskjerm, puttet han 50 regnbueørretunger i en 15-liters bøtte og kastet den ut fra flyvinduet over et vann fra 320 meters høyde. Spannet gikk rett i ura ved bredden, men på bakken kunne observatører konstaterte at 16 ørretunger svømte rundt i det lille som var igjen av vann i bøtta, etter flyge-

turen og det brutale møtet med bakken.

Hvor høy hastighet i luft og hvor høyt fritt fall tålte egentlig en ørret på 20 cm? Måtte en bruke bøtte? Hva om en kunne øse settefiskene rett fra flyet? Det mislykkete forsøket reiste mange spørsmål. Reese fikk svarene han trengte da han fyrte opp en truck, ga gass og holdt hver og en av de 25 settefiskene han hadde i en tank på gulvet ut av bilvinduet i to minutter. Tilbake etter kjøreturen konstaterte han at alle forsøksfiskene overlevde det tilsynelatende brutale eksperimentet i 120 kilometer i timen.

Veien var kort til styremøtet som tok beslutninger, og Reese overbeviste ledelsen i The Departement om at fiskeutsettinger fra fly var framtida. Vanskelig tilgjengelighet var med ett ikke noe problem, og med en femtedel av prisen i forhold til tradisjonelle metoder i grisgrendte strøk, tålte en litt svinn. På slutten av 40-tallet ble dermed pakkesler med settefisk erstattet med fly i store deler av Sierra Nevada, og 10 år senere var tusenvis av tidligere fisketomme vann i fjerntliggende fjellstrøk befolket med regnbueørret.

Døgnfluenymfer og annen ørret-

>>>

AMERIKANSK PIONER: Al Riise (t.v.) og medarbeidere forbereder et settefiskflyslipp.

Reese hadde årelang erfaring i presisjonsbombing, og da han fikk jobb i The Californian Department of Fish and Games, insisterte han på å bruke fly til å sette fisk i fjerne vann og tjern.

EN FRANSK INNVANDRER

Vi må til Frankrike og 200 000 år tilbake i tid for å finne opphavet til den «norske» ørreten.

Etter hvert som isen trakk seg nordover etter siste istid, fulgte ørreten etter i elvesystemene som oppsto. Ørreten er svært tilpasningsdyktig, og noen blir anadrome og trekker vestover ut i Atlanterhavet. Andre smetter ut i det ferske vannet i Den baltiske issjøen, hvor vi i dag har Østersjøen.

Da kysten av Norge og Sverige etter hvert kommer til syne for et sted mellom 19 000 og 15 000 år siden, trekker ørreten, sammen med røya og annen anadrom fisk, inn i vann og lavlandelser.

På veien inn i Norge har disse en østlig og en vestlig vandringsrute. Den østlige er dannet i et samspill mellom ismelting, landheving og saltinnhold i det som etter hvert blir til Østersjøen.

Mange finner veien helt til Mjøsa, og ferskvannsfisk som sik, harr og gjedde forteller noe om hvilke vann man kunne nå på den ruta.

Da landet hever seg, blir ørreten stengt inne. Fra Mjøsa vandrer den opp Gudbrandsdalslågen, der Harpefoss blir et naturlig hinder med sitt 34 meter høye vannfall. Vestfra tar ørreten seg opp Telemarkvassdraget, til Tinnsjøen og videre opp elva Måna, men ved Rjukanfossen er det stopp. Dette skjer omtrent for 10 000 år siden. Likevel finner vi gamle ørrestammer både på Hardangervidda og i Jotunheimen.

Kilde:

Artikkel i Alt om Fiske

Lars Nilssen

mat ble også etter hvert en del av flyfrakten sammen med bevere, kalkuner og annet game. Det ble lempet ut i fallskjermner over områder en ville befolke med pattedyr og jaktbart fjærkre på samme vis som en ville befolke vannene med regnbueørret.

OFAS TI HELIKOPTRE

I de store framtidsvisjonene blant etterkrigstidens ivrigste fiskeforvaltere her på berget, var fly en naturlig og selvfølgelig del av maskinparken. Under overskriften «Hypotese eller Utopi» kunne en lese følgende i OFA-nytt nr. 8 1947:

«Det er det herrens år 1970. En vakker mild søndagsmorgen i oktober. På OFAs lille flyplass på det tidligere Holmenjordet blir ti av administrasjonens helikoptre rullet fram. De er holdt i OFAs farger: blå med hvite vinger og med stort OFA-merke under hver ving. Flyene er bygget som amfibiefly slik at de kan gå ned og lette fra selv det minste lille tjønn i marka. Alle er spesialbygget med innlagte tanker under buken. Det første flyet blir rullet fram til transportbåndet fra settefiskanlegget. Plutselig hører en det dempede signalet i autocallen, og snart kommer det gjennom høyttaleren: «Anlegget her, nå kommer første sending. Den

er på 6000 fisk og skal fordeles til distrikt 3, lag nr. 17, 21, 39 og 36.» Fiskene glir gjennom kontrollapparatet og rett ned i et av avlukkene i en av de store tankene under flyet.

Sorteringsmaskinen nede på anlegget har sørget for at det bare er jevnstor fisk til hvert vann. Fra samlekanalene nede på anlegget går fisken først inn i kombinert veie og målemaskin. Etter hvert som fiskene glir forbi et bestemt lysende punkt kan en på en papirstrimmel avlese fiskens nummer, vekt og lengde. Fisken glir så gjennom et bedøvelseskar, blir så gjennomlyst for kjønnsbestemmelse og føres endelig inn i et merkeapparat hvor hver fisk blir merket med nummer og dato på et lite sølvmerke i ryggen ...

Flere fly med fisketanker fylles raskt og effektivt, og snart stiger flyene hurtig i været. Det bærer med god fart oppover mot Bjørnsjøen hvor flyene skiller lag og drar til hver sine lagsområder. Første flyet, nummer 101, sirkler et par ganger over Bonna, før det lander ved viken nede ved Gamlestua. Flyet har ikke tatt vannet før seks av OFAs båter, holdt i blått og hvitt, kommer putrende utover med halv fart på outboardmotorene. Tappelukken for porsjonen til Bjørnsjøen åpnes. Det automatiske

UTSETT AV FISK: Hvert år settes det ut tusenvis av ørreter rundt omkring i norske vassdrag. I dag gjøres det mer humant enn å slippe ørreten fra fly.

tappeapparatet settes i gang slik at hver båt med en gang får oversikt over hvor meget fisk de får til utsetting ...

Snart piler båtene til hver sin del av vannet og fiskene settes ut ...

Katnosa var lenge et vanskelig problem for administrasjonen, men ved anvendelse av de nye giftstolene som er uteksperimentert spesielt for de ulike fiskearter, fikk vi også omsider knekket abbor og røyebestanden, slik at Katnosa nå er et av Markas beste ørretvann. Da vi kommer tilbake til Katnosgården inspiserer vi OFAs fem båthus. I hvert av dem ligger fem lette robåter i OFAs farger blått og hvitt. Disse utlånes til fiskere gjennom hele sesongen for en billig avgift ...

For hele det sørlige Norge er det nå bygget en sammenhengende kjede av Fiskeadministrasjoner à la OFA. Resultatet er da også at Norge står som et av de mest søkte turistland i verden for sportsfiskere.»

IKKE FULLT SÅ ENKELT

De høytflygende tankene om framtidas fiskekultivering i de første etterkrigsårene, krasjlandet utover 50-tallet. Naturen viste seg å ikke være fullt så enkel som en hadde trodd og håpet.

Fly i settefiskøyemed tok aldri av i Norge på samme måte som i USA, og 10 år etter forsøket med dverglaksen i Langen var det historie. ●

Lars Nilssen

SETTEFISK

Det er noen år siden OFA sluttet å sette ut fisk fra fly. I dag foregår det på noenlunde samme måte som før krigen.

PRAKTISK GAVE TIL NYE ABONNENTER

Spar
595 kr

SMS-kode:
FISK9
til **2205**

eller scan
QR-koden

Sløye- og
fileteringssett
i gave

**5 utgaver av
ALT OM FISKE for kr 249***

Bli abonnent og få et sløyesett i velkomstgave!

Alt om fiske holder deg oppdatert på sportsfiske, nyheter, utstyr, tester, teknikker og reportasjer fra hele landet. Norges eneste rendyrkede blad for sportsfiskere!

Få et praktisk sløye/fileteringssett i fire deler. Her har du det du trenger for å gjøre klar fisken til gryta. Den gode fileteringskniven har beskyttelsesslire som holder den fin samtidig som den beskytter omgivelsene for kutt og stikk. Med en god knivsliper har du alltid skarp kniv tilgjengelig. Det følger også med kuttsikker hanske, den får godt grep på fisken samtidig som du beskytter fingrene. Passer utmerket til både hav og innlandsfiske.
Verdi: 249,-

5 utgaver i butikk	kr 595
Sløyesett	kr 249
TOTALVERDI	kr 894
DIN PRIS*	kr 249
DU SPARER	kr 595
* Porto	kr 49

KAMPEN OM NATUREN

SELFIE: Villrein på vandring, fotografert av villreinen selv. I 2009 ble ni villreinsimler utstyrt med GPS-halsbånd påmontert et høyoppløselig kamera.

VILLREINEN KJEMPER MOT FOLK OG FRITID

Villreinen i norske fjell presses fra stadig flere kanter: hyttebygging, turisme og økt ferdsel gjør at arten unnviker viktige leveområder. – Reinen trenger store, sammenhengende arealer for å overleve, og det har vi snart ikke igjen, sier Vegard Gundersen, seniorforsker ved Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Tekst: Tom Schandy

NINA (Norsk institutt for naturforskning)

Vegard Gundersen/NINA

Vegard Gundersen har bakgrunn som skogøkolog fra Ås, men har i over 15 år forsket på hvordan mennesker påvirker naturen.

– I 2009 begynte jeg i NINA, og da ble det raskt fokus på villrein, sier han.

I en tid med stadig flere arealinnegrep og økende aktivitet i fjellet, ble villreinen et naturlig forskningsfelt. Spørsmålet han har forsøkt å finne svar på, er enkelt: Hva gjør folk i fjellet med reinen?

– Når mange vil bruke fjellet, enten det er til hytter, friluftsliv eller turisme, oppstår det konflikter. Villreinen er en art vi jakter på, og derfor har den utviklet en sterk frykt for mennesker. Den trekker seg unna områder med ferdsel, sier Gundersen.

HYTTEBYGGING

Norge har allerede 450 000 hytter – og det finnes tomter nok til å bygge like mange til.

– Hyttebygging er et problem i de fleste fjellområdene. Én hytte gjør kanskje liten skade, men når tusenvis av hytter fører til ferdsel innover i villreinens leveområder, blir effekten betydelig, sier Gundersen.

Han mener man bør være forsiktig med å bygge hytter på nye områder.

– Hvis det først må bygges, bør det skje som fortetting i eksisterende

TELLENDE:
Vegard Gundersen på en ferdselsteller som registrerer dem som passerer på stien. Snøhetta i bakgrunnen.

VILLREIN-FORSKER:
Vegard Gundersen ved NINA.

hyttefelt. Nybygg i urørte områder skaper mer press og kan fortrenge villreinen fra viktige leveområder.

På Norefjell-Reinsjøfjell går villreinen i et smalt trekk mellom vinterbeiter og sommerbeiter. Nå bygges det hytter helt inn i denne trange passasjen.

DEM OG OSS:
Hyttebyer påvirker villreinens leveområder negativt. Dette er vest på Hardangervidda.

– Det kan føre til at trekket stopper opp, og bestanden deles i to. Slik fragmentering har skjedd i samtlige villreinområder i Sør-Norge, forteller han.

FERDSELSTRYKK

For å kartlegge ferdsel bruker forskerne automatiske tellere som registrerer hvor mange som passerer på ulike stier.

– Vi har rett og slett GPS-merket folk. Vi har delt ut 150 GPS-enheter til turgåere, som leveres tilbake etter turen, slik at vi kan følge hele ruta. I tillegg bruker vi treningsappen Strava, som har over tre millioner registrerte turer i Norge. Heatmap-funksjonen gir oss detaljerte data om hvor folk ferdes – tilbake til 2016, inkluderte fotturer, sykling og skitur, forteller Gundersen.

Parallelt er over 600 villrein GPS-merket, noe som gjør det mulig å sammenligne dyrenes bevegelser med menneskelig ferdsel.

– Vi startet med GPS-merking på Hardangervidda i 2001, og det er trolig verdens lengste dataserie på hjortedyr. I øvrige områder kom NINA i gang fra 2006 og utover. Nå har vi merket rein i alle de store villreinområdene, Knutshø, Rondane, Snøhetta, Nordfjella, Hardangervidda, Setesdal-Ryfylke, Setesdal Austhei og Brattefjell-Vindeggen, og kan følge bevegelsene deres i sann tid, sier han.

En sender varer i to til tre år.

Ferdselsårer – som stier, skiløyper

Asle Øydvinn

og veier – fungerer som barrierer for villrein. De unngår helst slike traseer, og det gjør leveområdene deres mer og mer oppstykket. Spesielt prekært er det i Rondane, som er et langt og smalt villreinområde. Dovre-Rondane regionen er allerede splittet i seks-sju delbestander, og til og med innenfor Rondane nasjonalpark er det fragmentert på grunn av stibarrier.

– Når 20–25 personer bruker en sti i løpet av dagen, er det nok til at reinen ikke lenger vil krysse den. I Rondane har dette ført til at området er delt opp i flere små bestander.

Turistforeningen har tatt ansvar flere steder.

– DNT har vært en viktig samarbeidspartner. I Rondane har de lagt ned stier og til og med flyttet to hytter – Gråhøgdbu og Breitjønnbu – for å skjerme reinen, sier Gundersen.

HARDANGERVIDDA

På Hardangervidda har ferdsele økt sterkt, men det finnes fortsatt et stille område sør for Kvennavassdraget.

– Det området, som utgjør om lag 20 prosent av det totalt tilgjengelige arealet på vidda, brukes av reinen om sommeren, og det er ikke rødmerkede stier eller hytter der. Det ble fredet som referanseområde av DNT for mange år siden, sier Gundersen.

I randsonene rundt vidda har det vært en tung utbygging av hytter, veier, kraftanlegg og infrastruktur for friluftsliv. Dette presser reinen lenger inn på vidda og begrenser dens muligheter for naturlige trekk.

MØRK FRAMTID

– Framtiden ser ganske mørk ut, sier Gundersen.

– Europa har bare ruiner igjen av villreinens gamle leveområder. I Sør-Norge finnes den fortsatt, men områdene er sterkt fragmenterte. Skal vi sikre artens overlevelse, må vi ta bedre vare på de få sammenhengende leveområdene som er igjen.

Han mener Norge har et særskilt ansvar for å ta vare på villreinen.

– Vi håper våre data kan bidra til bedre forvaltning av en sårbar og truet art, avslutter han.

Tom Schandy

VILLREINOMRÅDER

Villreinen i Norge lever i 24 ulike villreinområder på Fastlands-Norge i tillegg til Svalbard. Disse forvaltes i dag som mer eller mindre atskilte forvaltningsenheter. Oppdelingen og avgrensningen på fastlandet skyldes både naturlige forutsetninger, menneskelig infrastruktur og praktiske forvaltningsmessige hensyn. Tidligere benyttet trolig villreinen fjellområdene i hele Norge, men som følge av utstrakt jakt, fangst og tamreindrift var villreinen ved slutten av 1800-tallet fortrent til de mest sentrale delene av Langfjella og Dovre/Rondane-regionen i Sør-Norge.

Asle Feten

STENGSEL: Undersøkelser viser at villreinen nøler med på krysse skiløyper, noe som fremkommer av dette bildet. Den maskinpreparerte skiløypa går rett oppover lia til høyre. Villreinspor til venstre. Sporene viser at dyrene har snudd når de har nærmet seg skiløypa.

TRE GULL OG KAMP TIL DØRA

Kanskje er det juryen som har blitt snillere, eller så har fotografene spart kruttet inn mot slutten. Det ble i hvert fall hele tre gull og fem sølv i den åttende runden.

Tekst: Mats Schjølberg Ulshagen

Juryen var i godlune og delte altså ut tre gull i den åttende runden. Vegard Byrkjeland Aasen hadde to av gullbildene og klatrer helt til topps, men Bernt Østhus tok det tredje og er bare tre poeng bak. Tobias Gjerde leverte også solid, med to sølv og en bronse har han fortsatt los på de to andre. Og er det én ting vi har lært av årets konkurranse, er det at her kan det snu fort!

EDDERKOPP, REV OG SOLOPPGANG

Månedens bilde var det Jonas Janss Haugli som leverte. Et bilde som vokste på juryen i jurymøtet og leverte til et solid sølv. Haugli har levert jevnt og trutt i år, og holder i øyeblikket en fjerdeplass, og med flere bilder som eventuelt kan byttes ut når det nærmer seg slutten, kan heller ikke han avskrives i sammendraget. Mer om det litt senere.

Bernt Østhus uttrykte nylig at han var ferdig med å levere motlysbilder for denne sesongen, etter litt variert mottakelse i forrige runde. Han klinket heller til med et nydelig bilde av en flittig hjulspinner, den arten av edderkopp som spinner de klassiske edderkoppnettene,

som ser ut til å bli nøye iaktatt av en hjort.

Vegard leverte to gullbilder denne gang, med svært ulike motiv. Det ene er tatt med drone av en soloppgang med måne over Jostedalsbreen, mens det andre er av en nysgjerrig rødrev i skogen. Juryen var begeistret for begge bildene.

KAN STRYKE BILDER

Neste frist for å sende inn bilder er 10. november, til runde 10. Denne gang vil fotografenes bilder med lavest poengsum falle ut av sammendraget, siden det kun er de 25 beste bildene som da teller sammenlagt. Det kan komme til å endre på hele ... bildet, både i teten og lenger ned.

Jonas Larsen, som ble med fra runde 5, vil for eksempel kunne klatre fra sin 39. plass, mens de av fotografene helt i toppen som kan erstatte bilder med lave poengsummer, vil kunne knappe inn viktige poeng. Alle bildene til Tobias Gjerde har blitt belønnet med medalje så langt, mens Vegard og Bernt i skrivende stund har kun ett bilde hver som ikke har fått medalje. Jonas Janss Haugli som ligger som nummer fire, har fire utenfor pallen. Greier han å erstatte disse med noen gode poengsummer i de neste run-

dene, vil han kunne knappe inn på tetrionen. Kampen om å bli årets naturfotograf lever altså i beste velgående.

Det er aldri for sent å delta i NM i Naturfoto, for premien Årets Naturbilde går til det beste bildet – uavhengig av om man sender inn ett eller 30 bilder. Alle bildene sees på www.nminaturfoto.no.

RESULTATER FOR RUNDE 8

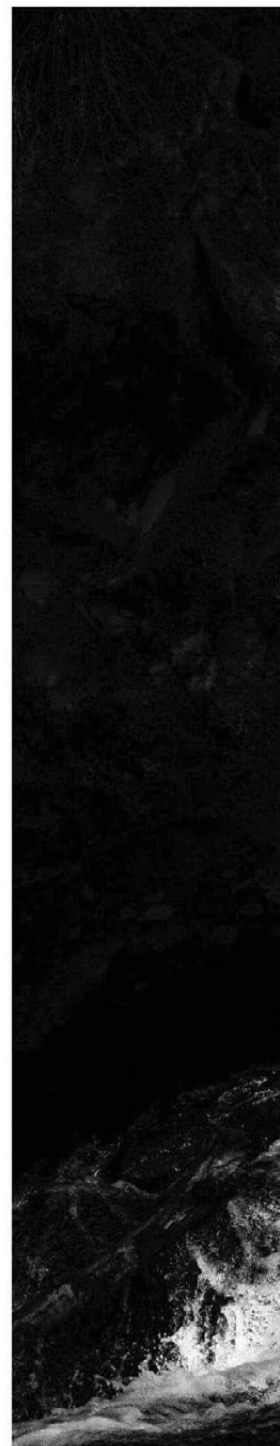
1	Vegard B. Aasen	28,00
2	Bernt Østhus	23,40
3	Rolf Kjødnes	23,00
4	Tobias Gjerde	22,80
5	Petter Askø Næss	21,30
6	Jonas Janss Haugli	20,80
7	Jonas Larsen	20,50
8	Magnar Børnes	20,30
9	Tommy Sørensen	18,40
10	Ole Chr. Martinsen	17,20

SAMMENLAGT ETTER RUNDE 8

1	Vegard B. Aasen	184,20
2	Bernt Østhus	181,10
3	Tobias Gjerde	178,90
4	Jonas Janss Haugli	169,10
5	Ole Chr. Martinsen	159,35
6	Rolf Kjødnes	159,25
7	Petter Askø Næss	158,10
8	Odd Gravir Klykken	135,65
9	Magnar Børnes	134,90
10	Leiv Arne Åkset	132,50

VÅRE SPONSORER

Premiene er like i begge klasser: Årets Naturfotograf og Årets Naturbilde.

MÅNEDENS BILDE

NM I NATURFOTO VILLMARKSLIV

SØLV
NM I NATURFOTO VILLMARKSLIV

FOSSEKALL I FULL FART

JONAS JANSS HAUGLI

Fotografen skriver: Fossefall på vei oppover strykene med mat til sultne unger. Det harde lyset fra formiddagssola kastet et interessant skyggespill over elvebredden og strykene, og inspirerte til et videre utsnitt for å fange hele scenen. Bildet er tatt i Akershus.

NIKON Z 9, 100mm, 1/2000 sek, f/6.3, ISO 3200

SLIK DELTAR DU

All informasjon om NM i Naturfoto, inkludert regler og resultater finner du på www.nminaturfoto.no

FØLG OSS

#nminaturfoto

NM i Naturfoto – Fotojakta

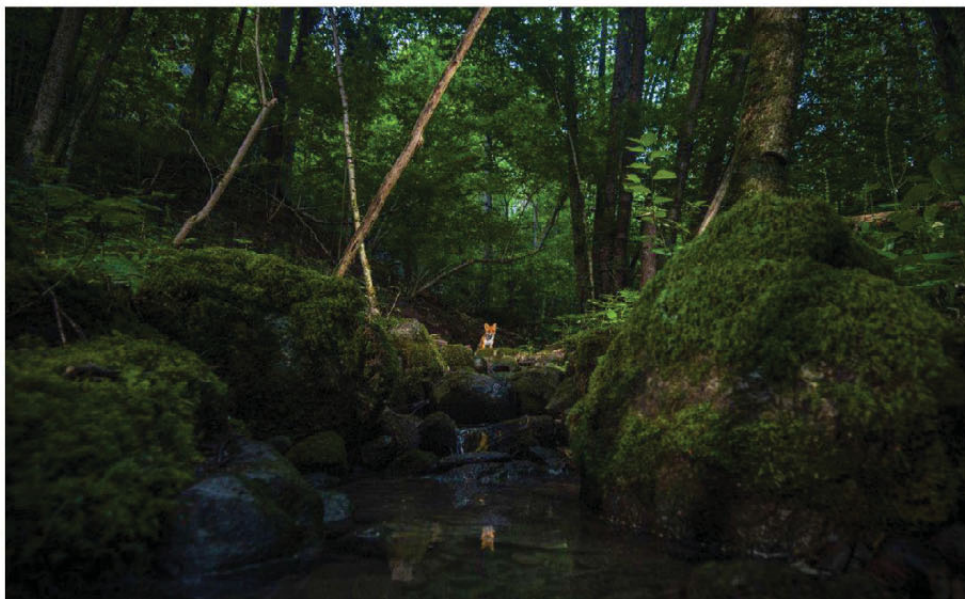
GULL
NM I NATURFOTO VILLMARKSLIV

HJULSPINNER

BERNT ØSTHUS

Fotografen skriver: Hjulspinnerne lever et spennende og uforutsigbart liv. Det finnes mer enn 30 arter av disse vakre edderkoppene i Norge og de har det til felles at de fanger mat ved å bygge nydelige sirkelformede spinn hvor flyvende insekter fanges og blir mat for edderkoppen. Med mindre den blir mat først, eller nettet den så omhyggelig har spunnet blir revet i fillebiter av en uvøren hjort. Hjulspinnerne ser derfor med skepsis på hjorten, tror jeg.

Canon EOS R3, 324mm, 1/800 sek, f/22, ISO 1600

REVEN

VEGARD BYRKJELAND AASEN

Fotografen skriver: Ein raudrev i edellauvskogen i Tistedalen i Halden. Eit nydeleg dyr på ein nydeleg og frodig stad.

NIKON D810, 16mm, 1/60 sek, f/4, ISO 500

GULL
NM I NATURFOTO VILLMARKSLIV

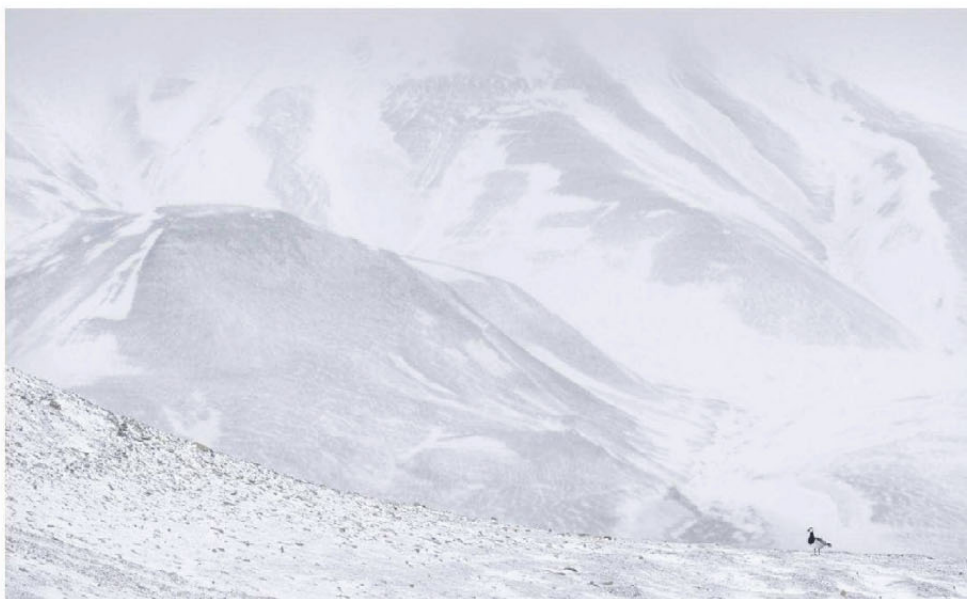

JOSTEDALSREEN PÅ SITT BESTE

VEGARD BYRKJELAND AASEN

Vegard forteller: Dronepiloten fekk sjølv ikkje med seg hverken soloppgang eller måne med egne auge, då han stod att nedi fjellsida for å filme og fotografere den spektakulært vakre morgonstunda. Då eg endeleg kom meg til topps var det rosa lyset vekke, og månen hadde gøymt seg bak fjella.

DJI FC4370, 31mm, 1/100 sek, f/3.4, ISO 100

ETTER STORMEN

TOBIAS GJERDE

Tobias forteller: Til tross for at kalenderen viser mai, er det snøstorm i Longyearbyen. Den legger seg etterhvert og etterlater seg et monokromatisk landskap med flotte teksturer der stein stikker opp fra snøen. En hvitkinngås speider utover snølandskapet, og funderer over hva som skjedde med våren.

Canon EOS R5, 300mm, 1/1250 sek, f/5.6, ISO 1600

LURER DU PÅ NOE?

Lurer du på noe innenfor feltene jakt, fiske og friluftsliv?

Da skal vi forsøke å hjelpe deg så godt vi kan!

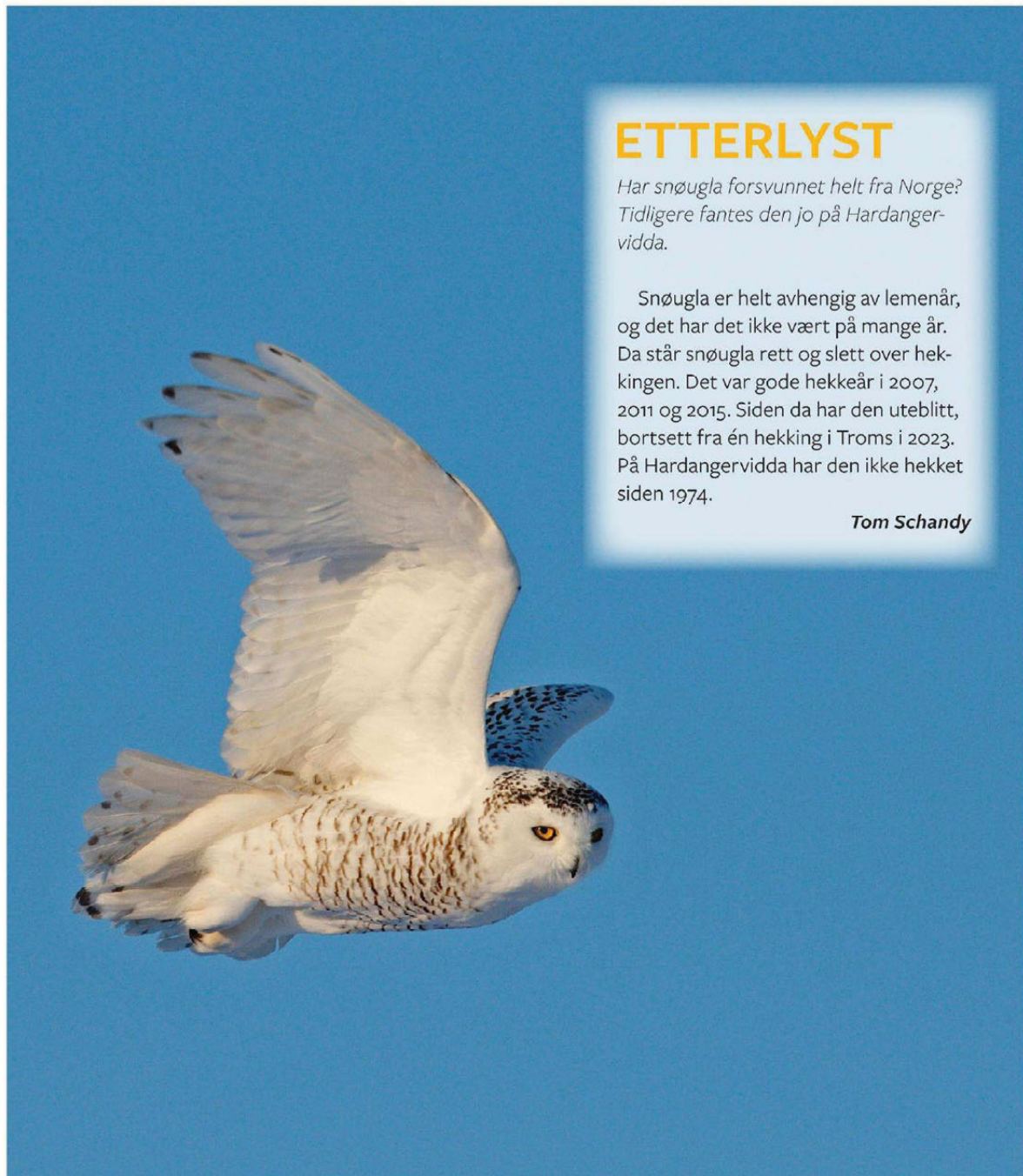
Send en e-post til: mats.ulshagen@egmont.com

Du kan også sende oss et brev.

Adressen er: Villmarksliv, 0441 Oslo.

NB!
Husk å merke konvolutten «Villmarksliv svarer».

Hør Villmarksrådet i podkasten Villmarksliv

ETTERLYST

Har snøugla forsvunnet helt fra Norge? Tidligere fantes den jo på Hardangervidda.

Snøugla er helt avhengig av lemenår, og det har det ikke vært på mange år. Da står snøugla rett og slett over hekkingen. Det var gode hekkeår i 2007, 2011 og 2015. Siden da har den uteblitt, bortsett fra én hekking i Troms i 2023. På Hardangervidda har den ikke hekket siden 1974.

Tom Schandy

Tom Schandy

Dag Kjelsaas

ER DET UTSTYRET DET KOMMER AN PÅ?

Det er mange jeg kjenner som sier at du må ha det beste fiskeutstyret for å få den største fisken. Stemmer dette, eller er det andre ting som spiller inn mer enn utstyret?

Hei, det er et godt spørsmål! For noen kan utstyret spille en større rolle enn for andre, men til syvende og sist er jeg en stor tilhenger av å tilpasse utstyret mitt etter hva jeg fisker og hvilke teknikker jeg bruker. Det er lite hensiktsmessig å bruke

kjempedyrt utstyr til rett-ned fiske fra en brygge for eksempel, og det samme gjelder hvis du skal fiske 200 grams fisk i en bitte liten elv. Folk må for all del gjøre som de selv ønsker, men i all hovedsak mener jeg at det er larest å tilpasse seg fisken og hva du kan forvente å få, og heller bruke mer penger på kroker, svisler, splittninger, fortom og sene med god kvalitet.

Andreas Næristorp

SKUDDAVSTAND

Vi sitter og diskuterer hva som er lovlige og forsvarlige skuddavstander på elgjakt, men finner ikke noe eksakt i jaktloven om dette. Kan dere svare?

I loven om jakt og fangst av vilt er det ikke oppgitt noen avstand i meter som maksimal grense under elgjakt. Vi må derfor særlig forholde oss til § 19, som sier at «Jakt og fangst skal utøves på en slik måte at viltet ikke utsettes for unødige lidelser». Dette innebærer at man kan bli anmeldt og straffet for å ha skadeskutt på uansvarlig vis, eksempelvis på et hold som er «for langt». Skytterens ferdighetsnivå, skytestilling, type våpen/utstyr, værforhold og om viltet er i ro eller bevegelse er blant de forhold som kan forventes å komme i betraktning. Et viktig moment er at det som for en dyktig jeger/skytter er maksimal forsvarlig skuddavstand, ikke er det for en annen. Dersom

Kjelsaas, Dag

du skyter en elg med et godt skudd på over 200 meter blir du kanskje ikke anmeldt om oppsynet ser deg. Hvis elgen skadeskutes stiller det seg anneledes. I en del sammenhenger nevnes 150 meter som maksimalt anbefalt skyteavstand mot elg. For en god del jegere er dette et uforsvarlig langt hold.

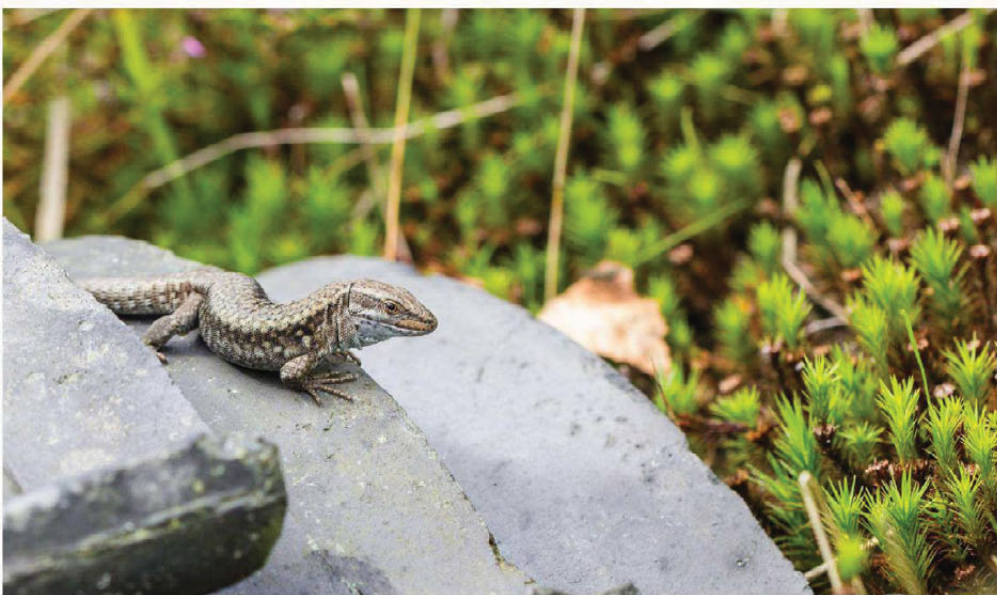
Dag Kjelsaas

KROK I FINGEREN

På en av årets første fisketurer klarte jeg å få en streamerkrok inn i pekefingeren. På fiskehytta ble jeg servert en betydelig mengde vodka før en kompis stakk kroken videre og gjennom huden igjen så langt at mothaken ble synlig. Så ble kroken klippet over med ei tang ovenfor mothaken og tatt ut den veien den kom inn. I ettertid har jeg hørt at det er mer effektivt og mindre smertefullt å feste et sterkt snøre rundt bøyen, for deretter å røske den ut den veien den kom inn. Hva anbefaler dere?

Jeg har brukt den siste metoden du beskriver noen ganger, latt det blø rikelig og så satt på plaster eller forbindelse. En nabo som er lege, sier at dette kan gå greit med små kroker, men at det er en fare for at mothaken særlig på større kroker kan rive løs sener og ellers gjøre mye skade. Det anbefales derfor å komme seg til en lege, som vil bruke metoden kompisen din brukte. (Sannsynligvis med en annen bedøvelse enn vodka).

Dag Kjelsaas

Shutterstock

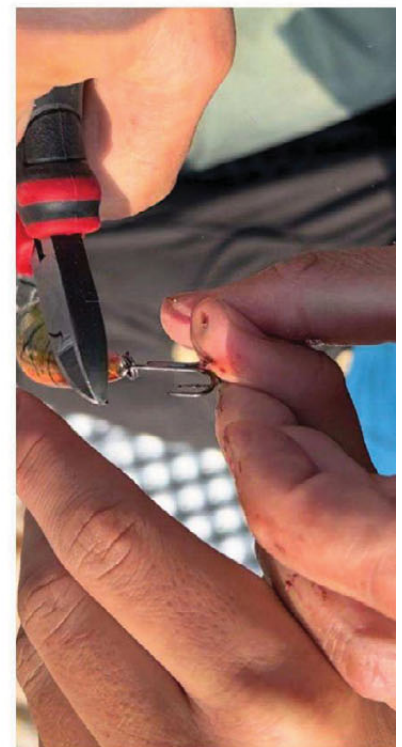
HALEKAST

Kaster firfirsla virkelig halen, eller er det en myte?

Nei, det er ingen myte. Firfirsle har mange fiender, og hvis den ikke rekker å rømme unna, trekker den sammen noen muskler ved en av virvlene i halerota – og

rett og slett kaster halen. Den sprellende halen avleder oppmerksomheten til fienden, slik at firfirsle kommer seg unna. Etter hvert vokser halen ut igjen, men den blir aldri så lang som den opprinnelige halen.

Tom Schandy

Ole Edvin Nystad

Hvis du har en naturopplevelse du vil dele med Villmarkslivs lesere, kan du sende tekst og bilde til Villmarksliv, v. Mats Ulshagen, 0441 Oslo eller e-post: mats.ulshagen@egmont.com

Tro og overtro

BRICCIUSDAGEN

13. november er til minne om Briccius, en vanskelig biskop og trøbbelmaker som måtte forlate sitt embete etter 33 år og gå i eksil. Etter sju år vendte han tilbake, dannet et kristent senter i Tours og vant nytt ry. Han døde i 444.

På denne dagen er kvinner ømme og kjærlige, og dagen er utmerket for bryllup. Når brudeparet kom hjem fra bryllup denne dagen på 1800-tallet, fikk de suppe og salt kjøtt. De åt suppen med treskjeer som gjerne var nye til bryllupet. Etter suppen fikk de kaffe og lefse, stump (brød), smør og gomme.

SALT KJØTT OG SUPPE: Dette var vanlig kost under bryllupene i gamle dager.

Svein Brimi

GRÅHEGRE MOT SOLA

POSØR: Hegra ventet tålmodig til fotografen hadde fått blinkskuddet sitt.

Hegra på bildet pleide å ha fast sitteplass på denne greina. Der satt den og hvilte seg. En gang var jeg heldig å komme nær nok, og da ble det et dramatisk bilde med fuglen i silhuett mot sola. En stund satt den helt stille, før den fløy ned til tjernet for å fiske. (Tekst og foto: Leif Rustand)

Månedens skrøne

Fjellklatrer-vitser

Hvorfor tok fjellklatreren med seg en stige? For å komme til nye høyder!

Hva er likheten mellom en fjellklatrer og en snekker? Begge liker å spikre ruten!

Hva kaller du en fjellklatrer uten tau? En død fjellklatrer.

Hva er en fjellklatrers favoritt-musikk? Rock og roll!

HELGE

15 UTG. KUN KR 349 *

+ Swiss Peak ryggsekk

Gave til deg: Praktisk ryggsekk med ett stort hovedrom (20L). Bakpanelet er behagelig polstret. Sidelommene i netting kan romme vannflaske eller ekstra utstyr. Uten PVC. Størrelse: 30cm x 45cm x 17cm. Farge: sort. Vekt: 432 gr

DU SPARER 1726,-

BESTILL I DAG

Scan QR-kode

eller send SMS

VIM60
til 2205

Så mye sparer du

15 blader	kr 1485
+ Ryggsekk	kr 590
Totalverdi	kr 2075
Din pris	kr 349*
Du sparer	kr 1726

*+ porto kr 49 for gaven

Det lønner seg og abonnere!

Som abonnent får du Vi Menn levert hjem hver uke! + eksklusive temautgaver som Vi Menn Bobil, Vi Menn Båt, Vi Menn Bil og Vi Menn Premier League. Abonnementet løper inntil du sier opp. Du kan si opp når du vil. Etter introduksjonstilbudet er ordinær pris kr 549 for 16 utgaver.

FORSKJELL PÅ FOLK

Utedoen var ikke dimensjonert for en familie på seks, med gjester, påskeferie og omgangssjuke.

FØR JEG FIKK barn, var det i en del år bare faren min og kona hans som brukte hytta på vinterstid. Det var ikke før jeg hadde etablert min egen familie at det ble tydelig at den lille hytta ved Torkjellset slett ikke var bygget for to voksne og fire barn. Vi gjorde imidlertid det beste ut av det, og ved hjelp av madrasser på hemsene, noen ekstra hyller og skuffer under køyesenga, ble det etter hvert orden på sakene og plass til alle.

Det som etter hvert skulle vise seg å bli et problem, var utedoen. Den var bygget slik at den bare kunne tømmes på sommerstid, og selv om den var romslig, merket vi fort at vi måtte vise litt omhu i vår omgang med den. Gutta måtte tisse utendørs, og alle måtte benytte sjansen til å gå skikkelig på do når vi handlet i Ål midtveis i uka.

EN VINTER SKULLE det imidlertid gå riktig galt. Vi hadde på mirakuløst vis greid å få inn et vennepar med barn på den lille hytta den første helgen av påsken, og da de dro hjem på søndagen, var det begynt å bli farlig fullt der nede i den halvveis nedgravde dobøtta. Vi hadde allerede hatt en vinterferie der, så det var ikke så mye å gå på. Så fikk to av ungene omgangssjuke, og nivået ble raskt kritisk. Tirsdag morgen var det rett og slett fullt. Og omgangssjuken hadde spredd seg.

Jeg lagde en slags Reodor Felgen-løsning på tunet mellom utedoen og hytta. Nedgravd i snø var en stor pose, og lagt over i kryss var et «sete» laget av noen planker, og ytterligere noen planker som fungerte som et slags lokk.

DET VANKET IKKE akkurat gratulasjoner for anordningen, alle syntes i grunnen det bare var ekkelt, men det fikk holde til vi var friske nok til å dra hjem, mente jeg. Noen av de yngste protesterte høylytt og viste til at det bare var en biltur på ca 25 minutter til et anstendig vannklosett, med muligheten til å vaske seg etterpå. Jeg var i et soleklart min-

dretall, men jeg sto på mitt. Hytta er hytta, og her skulle det være litt kummerlig.

DEN PÅFØLGENDE MORGENEN skulle jeg ut på min daglige morgentur på ski, mens kona lå i senga med kaffen og ungene så på NRKs «Påskemorgen». Jeg valgte ubevisst å gå i retning av parkeringsplassen, og da jeg kom dit i det samme morgenkaffen begynte å gjøre seg gjeldende, ble valget enkelt. 30 minutter senere vasket jeg hendene på bensinstasjonen i Ål, etter et høyst nødvendig og verdsatt besøk. Jeg tok til og med en kanelbolle på veien hjem. Jeg kjørte tilbake til parkeringsplassen, spant på meg skiene og gikk de vel 300 meterne tilbake til hytta. Uten å fortelle noen om min noe amputerte skitur.

Vel tilbake på hytta møtte jeg ukvemsord fra ungene, som måtte sitte ute i snøen, og fra kona, som mente vi levde som dyr. Jeg sa at vi fikk holde ut, i hvert fall til vi alle ble friske nok igjen til å dra hjem.

VI BLE FAKTISK værende helt til andre påskedag, som planlagt, til tross for den provisoriske og ikke så tiltalende, hjemmesnekrede utedoen. Noe klaging og en hel haug mishagsytringer var det selvsagt, men man vender seg jo til det aller meste. Selv må jeg jo innrømme at jeg ble godt vant med å legge morgenturen til parkeringsplassen, og en biltur ned til Ål, men det sa jeg ingenting om til noen av de andre. Det er jo ingen som har spesielt lyst til å høre om, eller lese om, andres dobesøk.

Året etter ble det investert i en romsligere utedo. Men noen av mine morgen-skiturer ender fortsatt på bensinstasjonen i Ål.

Illustrasjon: Dall-E 3/ChatGPT

I SALG

5.

DESEMBER

NESTE UTGAVE

12/2025

Øvre Dividal nasjonalpark

DRØMMETUR MED HUNDESLEDE

Jaktlegenden Jacob B. Barth

FORSTMESTERENS FAVORITTHAGLE

Fuglene som blir igjen

SMÅFUGL I VINTERLAND

Dags friluftsguide

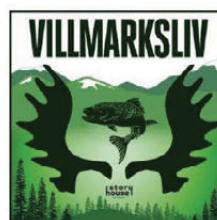
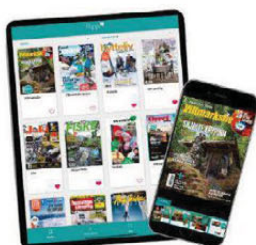
UTSTYR FOR TRIVSEL OG OVERLEVELSE

Lenge til neste utgave?

Les **Villmarksliv**
digitalt i Flipp

- ✓ Les hele bladet digitalt
- ✓ Tilgang til tidligere utgaver
- ✓ Uten ekstra kostnad for abonnenter

www.flipp.no/start

HØR PODKASTEN
VILLMARKSLIV

Hver uke på
podkasten
Villmarksliv.no

Bli abonnent på bladkiosken.no og søk etter Villmarksliv

RETURADRESSE:
ART AS
POSTBOKS 209
2021 SKEDSMOKORSET

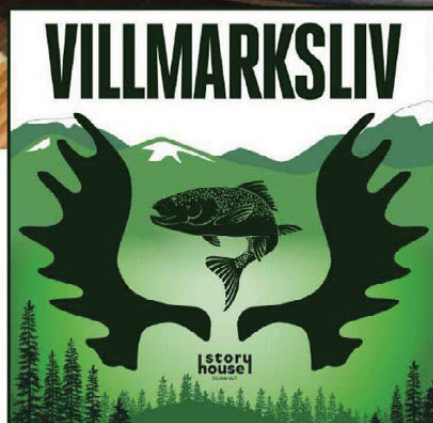
SKJELL OG SKALLDYR

JAKTEN PÅ HAVETS DELIKATESSER

Podkast

Få svarene på når det er sesong, fangstmetoder, regler og tradisjoner, blandet med praktiske råd om hva man bør passe på og hvordan man tilbereder fangsten.

Skann QR-koden
for å lytte til
episoden

Hør de nyeste
episodene her!

www.podkastenvillmarksliv.no

En podkast fra:

Villmarksliv

Jakt

FISKE